

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ТОЛОЧКО СВІТЛАНА ВІКТОРІВНА

УДК 378.046-021.68-047.22(043.3)

**ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВИКЛАДАЧІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
РІДЕЙ Наталія Михайлівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри освіти дорослих.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ВІКТОРОВА Леся Вікторівна,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
завідувач кафедри соціальної роботи та
інформаційних технологій в освіті;

доктор педагогічних наук, професор
СЕМЕНОГ Олена Миколаївна,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка, завідувач кафедри
української мови і літератури;

доктор педагогічних наук, професор
ШАПРАН Ольга Іллівна,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Г. Сковороди»,
завідувач кафедри педагогіки.

Захист відбудеться 02 жовтня 2019 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9 і на сайті: <https://www.npu.edu.ua/ua/>.

Автореферат розісланий 02 вересня 2019 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. П. Сущенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У зв'язку з модернізацією освітньо-наукових систем на глобальному, регіональному та національному рівнях, зумовленою трансформацією правового регулювання в державах-партнерах Болонського процесу для формування академічного простору освіти, науки та інноватики, із метою здійснення ефективного забезпечення професійної підготовки висококваліфікованих кадрів у закладах вищої освіти (далі ЗВО) пріоритет надається професійно-компетентним педагогам, дослідникам, новаторам, спроможним реалізовувати сучасні методологічні підходи наукового пізнання та студентоцентрованого навчання впродовж життя з пролонгованою зайнятістю.

Правовий базис цільової спрямованості сфери педагогічного дослідження полягає в дотриманні відповідності професійної підготовки викладачів, визначається світовими й вітчизняними нормативно-правовими документами: конвенцією та протоколами (2, 4, 7, 11) про захист прав людини і основоположних свобод (1950), конвенцією ООН про права дитини (1989), паризькою програмою-рекомендаціями з медіа-освіти ЮНЕСКО та резолюцією Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації, рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» (2006); стандартами та керівними принципами забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2009). Правове регулювання у сфері освіти закладене в Конституції України (1996), Законах України: «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Концепції розвитку освіти України (2016), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Державній національній програмі «Освіта» (1993), у сфері науки – у «Право інтелектуальної власності» (2003), Законах України: «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015), «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України» (2000), «Про наукову і науково-технічну експертизу» (1995), «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (1994), «Про авторське право і суміжні права» (1994), у соціальній сфері – у концепціях: реформування системи забезпечення населення культурними послугами (2019), реформування інституту саморегулювання в Україні (2018), розвитку цифрової економіки та суспільства України (2018), розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року (2017), Державної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» (2017), Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (2017), удосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України (2017), Національних стратегіях: сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні (2016), національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015), у сфері прав людини (2015), Постановах КМУ: «Про затвердження Національної рамки кваліфікації» (2011), «Про затвердження ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» (2015), «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2015), Національній стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року (2013), Стратегія сталого розвитку «Україна-2020 (2015) та інші. Основу дисертаційного дослідження становлять чинні концептуальні нормативні документи, зокрема, концепції: розвитку педагогічної

освіти, підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, розвитку громадянської освіти в Україні (2018), реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, упровадження медіаосвіти в Україні, популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі (2016), національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015), реформування державної політики в інноваційній сфері (2012), національного виховання студентської молоді (2009), художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах (2004), екологічної освіти України (2001).

Квалітологічна платформа дослідження та метрики оцінювання якості процесу формування синергетичної науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти представлена передусім основоположними стандартами: ДСТУ ISO 9001:2015, ДСТУ ISO 10011-1-97, ДСТУ ISO 10005:2007, ДСТУ ISO 10006:2005, ДСТУ 180 9001-2000 Системи управління якістю; настанови щодо перевірки систем управління якістю, програм якості; якістю в проектах; менеджменту якості; ДСТУ 4163:2003 Державна уніфікована система документації, ДСТУ 2938-94 Системи оброблення інформації: поняття, терміни; ДСТУ 2681-94 Метрологія, терміни; ДСТУ 3966-2009 Термінологічна робота; ДСТУ 3008-95 Документи. Звіти у сфері науки і техніки; ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Бібліографічний запис, опис, вимоги та правила; ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація, бібліографічне посилання; ДСТУ 3017:2015 Видання, терміни, визначення понять тощо. *Системна методологія* ґрунтується на міжнародних принципах технічного регулювання у сфері освіти, науки та інноватики, які передбачають системну єдність, нормування, методики вимірювання якості системних процесів надання освітніх послуг, методики метрики; гарантування технічних регламентів у пріоритетах сталого розвитку, національної безпеки, політики сталості у перспективах реалізації науково-технічного потенціалу; автономність інституцій та експертного оцінювання від зацікавлених осіб; цілісна єдність у реалізації принципів систем організації якості професійної підготовки викладачів у ЗВО, у тому числі забезпечення релевантності прагнень здобувачів.

Науковий інтерес для дослідження викликають праці вчених про *філософію неперервної освіти* (В. Андрущенко, В. Бех, В. Кремінь, В. Лутай, П. Саух); *неперервну освіту та підвищення кваліфікації* (В. Бондар, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, А. Кузьмінський, Л. Лук'янова, В. Маслов, Н. Ничкало, В. Олійник, Н. Протасова, Л. Пуховська, В. Пуцов, Л. Сігаєва, Т. Сущенко, Т. Шамова); *освіту для сталого розвитку* (В. Боголюбов, О. Пометун, Н. Рідей, Н. Семенюк, О. Шевченко); *особливості новітніх наук: едукології, освітології та освітометрії* (Н. Кузьменко, В. Луговий, В. Огнев'юк, К. Пахотін, О. Проказа, С. Сисоєва, А. Фурман). *Актуальними є дослідження компетентнісного підходу як парадигми сучасної освіти* (І. Бех, Л. Ващенко, О. Матвієнко, О. Овчарук); *компетентнісного підходу в позашкільній, вищій та освіті дорослих* (О. Биковська, В. Бобрицька, Л. Вікторова, І. Волощук, І. Драч, В. Лунячек, О. Малихін, Н. Побірченко, Г. Сазоненко, О. Семенов, Л. Сущенко); *компетентнісного підходу до підготовки педагога в контексті порівняльної педагогіки* (Н. Авшенюк, Н. Бібік, М. Бойченко, В. Гаманюк, М. Голубєва, Т. Григор'єва, Л. Пуховська, І. П'янковська, А. Сбруєва, Ж. Таланова). *Значимим є аналіз поняття «професійна компетентність педагогів»* (Б. Андрієвський, Л. Вовк, О. Дубасенюк, Л. Карпова, В.

Лозова, В. Олійник, О. Отич, В. Стрельников, О. Шапран), характеристика *методичної як складової науково-методичної компетентності* (К. Авраменко, І. Акуленко, О. Бігич, А. Воєвода, А. Волощук, В. Галузьяк, Н. Глузман, О. Жигайло, Н. Кузьміна, О. Малихін, О. Матяш, Н. Нікула, Ю. Присяжнюк, В. Рейдало, С. Скворцова, Н. Тарасенкова, Я. Цимбалюк, С. Шевчук); *науково-дослідницької як складової науково-методичної компетентності* (А. Білаш, Г. Білецька, О. Гринюк, Л. Непорожня, О. Цільмак). На особливу увагу заслуговує *використання інноваційних технологій навчання у ЗВО* (Я. Бурлака, В. Волинський, Ю. Дорошенко, С. Караман, О. Красовський, В. Лапінський, В. Паламарчук, М. Пентилюк, І. Підласий, А. Хуторський, О. Шевнюк); *проблеми сучасних педагогічних технологій* (В. Бондар, П. Гусак, Б. Жебровський, М. Корець, А. Нісімчук, О. Пехота, Л. Пироженко), *використання можливостей дистанційного навчання* (В. Биков, Р. Гуревич, В. Кухаренко, Н. Морзе, Н. Сиротенко, П. Стефаненко), *застосування мультимедійних технологій в освітньому процесі* (В. Афанасьєв, Ю. Батурін, В. Гузеєв, М. Жалдак). Важливими є *дослідження особливостей і закономірностей сучасних моделей професіограм викладачів* (М. Бойченко, О. Болдирев, Т. Борова, О. Варецька, О. Галіцян, Т. Гарбуза, Н. Дем'яненко, Т. Дороніна, М. Івашенко, М. Казанжи, К. Осадча, Т. Остафійчук, Г. Поберезська, В. Помилуйко, С. Ястремська); *проблеми якості вищої освіти* (В. Байденко, Я. Боллобаш, Л. Ващенко, О. Зінченко, О. Павлова); *створення й упровадження систем якості у вищій освіті* (В. Белов, Л. Віткін, Т. Гордієнко, Н. Рідей, А. Шевцов), *тенезу наукових, науково-педагогічних шкіл України* (В. Биков, Ф. Бутинець, О. Гнізділова, С. Гончаренко, М. Гриньова, Є. Хриков).

Актуальність теми дослідження зумовлена суперечностями між: потребою соціуму в компетентних викладачах та недостатньою відповідністю надаваних ЗВО сучасних освітньо-наукових чи практичних послуг; необхідністю підвищення престижу педагогічної професії й мотивації викладачів до професійного розвитку та недосконалістю системи підготовки, відсутністю можливостей кар'єрного зростання; вимогами до освітньо-наукового антикризового менеджменту в умовах кардинальних соціоекономічних змін та існуючою системою управління персоналом закладів освіти; необхідністю викладачів задовольняти власні освітні потреби через запровадження диференціаційованих, індивідуально спрямованих програм у післядипломній педагогічній освіті; панівною уніфікованою професійною освітою, що розрахована на підготовку середньостатистичного викладача, та потребами нових типів закладів освіти у фахівцях, що репрезентують сучасні моделі педагогічної професії.

Суспільна значущість професійної підготовки викладачів у післядипломній педагогічній освіті, недостатня теоретико-методологічна розробленість означеної проблеми, виявлені об'єктивні суперечності зумовили вибір теми дослідження **«Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до теми Зведеного плану НДР сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (Державний реєстраційний № 0117U004914).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 7 від 06 грудня 2017 року).

Мета дослідження – розробити та експериментально перевірити ефективність

системи формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. Здійснити порівняльний теоретичний і методичний аналіз світового й вітчизняного досвіду формування компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

2. Схарактеризувати системоутворюючу роль наукових шкіл у створенні й забезпеченні освітніх і дослідницьких програм підготовки, професійного розвитку викладачів та формування їхньої науково-методичної компетентності в умовах трансформації післядипломної педагогічної освіти.

3. Дослідити особливості формування науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

4. Теоретично обґрунтувати структуру науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

5. Визначити критерії, показники та охарактеризувати рівні сформованості науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

6. Розробити концепцію формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

7. Деталізувати розроблену систему формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті структурно-логічною моделлю та здійснити верифікацію системи з експертним оцінюванням.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка і розвиток викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

Предмет дослідження – система формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

Концепція дослідження передбачає, що формування науково-методичної компетентності викладачів (далі НМК) у післядипломній педагогічній освіті ґрунтується на фундаментально-філософському, спеціально-науковому, теоретичному і дослідницькому, проектно-методичному і практично-організаційному концептах, зреалізованих у методологічному й інформаційно-аналітичному модусах.

Методологічний модус науково-методичної діяльності викладача і його професійного розвитку полягає у формуванні й реалізації методології наукового пізнання, навчання фундаментальних, прикладних, спеціальних, професійно-орієнтованих дисциплін, методології оцінювання наукових і навчальних проектів релевантності результатів якості надання освітніх послуг, методичного сервісу, розроблення наукоємних продуктів і технічного регламентування процесу післядипломної підготовки (стандартизація, сертифікація, акредитація, ліцензування, маркування), методології практики наукових шкіл ЗВО та корисного досвіду їхнього розвитку для вдосконалення освітньо-наукового процесу забезпечення формування НМК викладача (педагога, асистента, старшого викладача, тренера, коуча, тьютора, едвайзера, наставника, фасилітатора). Науково-методична системна діяльність викладача – цілеспрямована функціональна синергетика модернізації освітньо-наукової сфери, її просторового прогнозування і моделювання з метою передбачення, запобігання та розв'язання педагогічної проблеми, результат якої орієнтований на вдосконалення

навчально-пізнавального стану різної ускладненості професійної підготовки викладачів упродовж життя та їхньої зайнятості, саморозвитку, самоідентичності, самовдосконалення для набуття якості життя.

Інформаційно-аналітичний модус дослідження ґрунтується на законних і підзаконних актах у сферах освіти і науки, природоохоронній та соціального розвитку держави України, а також на нормативних положеннях автономних ЗВО, настановах і моделях статуту Організації Об'єднаних Націй. Наукове дослідження охоплює методологічні підходи – системний, конструктивний, комплексний, проблемний, ситуативний, інноваційний, нормативний, цільовий, діяльний, морфологічний, програмно-цільовий, аксіологічний, культурологічний, системно-діяльнісний, інформаційний, сценарний, синергетичний.

Провідною ідеєю дослідження є положення щодо авторського бачення професійної підготовки з формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

Науково-методична компетентність викладача виражається у синергізмі:

– *системних якостей*: кругозору, ерудиції, наукового інтелекту, гуманізму, гуманітарності, соціальної справедливості, інтелектуальності, цілеспрямованості, мобільності, динамізму особистості, адаптивності, полікультурності, толерантності, емпативності, емоційного інтелекту, експресивності, розвиненості мови, артистизму, оптимізму тощо;

– *здібностей*: до наукового пізнання, аналітично-мисленнєвої діяльності, системного аналізу, якості складових соціального й освітнього середовища, з наукометрії, системно-педагогічного управління, прогнозування, моделювання та планування тощо;

– *здатностей*: сприймати, систематизувати та транслювати науково обґрунтовану інформацію, досліджувати оточуюче середовище (соціальне, освітнє), вікової трансформації цільового матеріалу для різних категорій підготовки, здатність методичної, виховної, соціальної роботи, художнього й естетичного сприйняття дійсності, морально-етичного ставлення до особистості, здатність біоетики, екологічної етики тощо;

– *готовності*: емоційно-особистісна (позитивне ставлення до педагогічної діяльності, розуміння цінностей і етичних норм, мотивів і потреб, особистісно-мотиваційне ствердження, громадська активність і відповідальність), змістово-процесуально-технічна (знання з педагогіки, психології, методики, використання новітніх технологій);

– *сформованості*: комплексують та інтегрованого імперативу, усукупнення часткових компетентностей синергетичної науково-методичної компетентності (функціонально-філософської – філософської, релігієзнавчої, світоглядної, цивілізаційної, морально-етичної, художньо-естетичної, самоосвітньої, критичного мислення; загальнонаукової – дослідницько-експериментальної, креативної, інформаційно-цифрової, інноваційної, рефлексивної, андрагогічної, управлінської моніторингово-експертної, прогностично-моделюючої; конкретно-наукової (професійної) – педагогічної, психологічної, математичної, природничої, екологічної, технічної, технологічної, історичної, політичної, суспільної, соціологічної, мовно-комунікативної, інструментально-аналітичної тощо).

Основні положення концепції педагогічного дослідження сформувавши *гіпотезу*, яка полягає в припущенні, що формування НМК викладачів у післядипломній педагогічній освіті сприяє цілісності освітньо-наукового процесу; виконанню соціального замовлення на якість професійної підготовки викладачів та розвитку, зайнятості впродовж життя; модернізації освітньо-наукових систем та їхньої релевантності. Гіпотетична ідея дослідження уможлиблюється в післядипломній підготовці викладачів ЗВО в освітньо-науковому процесі формування НМК для забезпечення їхнього професійного розвитку у сфері педагогічної освіти.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань, досягнення мети було використано такі методи дослідження: *теоретичні*: системно-аксіологічний, структурно-порівняльний, структурно-логічний, теоретичний для здійснення порівняльного аналізу світового й вітчизняного досвіду формування компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті; контент-аналізу кількісного та якісного вивчення текстової та графічної інформації у формалізованих державних та відомчих документах для інтерпретації та прогнозування; аксіолого-акмеологічний аналіз, теоретична систематизація для характеристики системоутворюючої ролі наукових шкіл у формуванні науково-методичної компетентності викладачів; структурно-логічний аналіз та систематизація з метою характеристики особливостей професійної підготовки викладачів нової формації; класифікація, систематизація, моделювання (для визначення поняттєво-категоріального апарату дослідження; змісту та структури сформованості науково-методичної компетентності викладачів; обґрунтування авторської концепції й системи формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті); *емпіричні*: тестування, анкетування й опитування учасників освітньо-наукового процесу; спостереження за процесом формування науково-методичної компетентності викладачів у заданих організаційно-методичних та організаційно-педагогічних умовах; експертного оцінювання ефективності системи формування науково-методичної компетентності викладачів; педагогічний експеримент для експериментальної перевірки системи формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті; багатокритеріального вибору альтернативних варіантів для вдосконалення освітньо-наукового процесу; *статистичні*: обробка результатів педагогічного експерименту, кількісний і якісний аналіз отриманих експериментальних даних; наукової комісії колективного експертного оцінювання для узагальнення висновку аналізованої проблеми, стану чи розвитку об'єкта дослідження; екстраполяції прогнозного оцінювання для футуристичної діагностики можливих педагогічних сценаріїв професійної підготовки та розвитку викладачів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

– *уперше*:

– сформульовано та науково обґрунтовано теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті;

– розроблено та експериментально перевірено систему формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті, яка відображає єдність комплексу організаційно-структурних, науково-методичних, системно-логічних, організаційно-методичних, змістовно-методологічних,

дослідницьких і практично-стажувальних заходів, що обумовлюють ефективність реалізації потенціалу освітньо-наукової системи ЗВО у процесі формування науково-методичної компетентності викладачів;

- обґрунтовано авторську концепцію формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті, яка визначає її мету, головні завдання, концептуальне бачення, правовий базис, термінологічний апарат, методологічні підходи та принципи, складові й рівні;

- представлено авторське тлумачення понять «формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті» та «синергетика науково-методичної компетентності викладачів»;

- теоретично обґрунтовано структуру науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті, що містить когнітивний (фундаментально-філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий (професійний), методологічно-науково-пізнавальний творчий, системно-управлінський оцінно-експертний рівні) і технологічно-операційний компоненти й утворюється системою функціонально-філософської (філософська, релігієзнавча, світоглядна, цивілізаційна, морально-етична, художньо-естетична, логічна, риторична, евристична пізнавально-інтелектуальна, гуманітарна, космополітична, самоосвітня, критичного мислення), загальнонаукової (дослідницько-експериментальна, методологічна, креативна, інформаційно-цифрова, медіакомпетентність, інноваційна, інклюзивна, рефлексивна, андрагогічна, соціально-економічна, науково-методична, інтелектуально-емоційна, управлінська, моніторингово-діагностична, контрольна-оцінна, експертна, прогностично-моделююча, квалітологічна, наукометрична, футуристична, здоров'язберігаюча, цивільна, сталості, правова), конкретно-наукової (педагогічна, психологічна, математична, природнича, екологічна, історична, політична, суспільна, соціологічна, мовно-комунікативна, дискурсивна, інструментально-аналітична, технічна, технологічна), пізнавально-креативної футуристичної, науково-технічної, проектно-конструкторської, прогностично-моделюючої, моніторингово-аудиторської, системно-управлінської, експертно-оцінної колективної та індивідуальної науково-методичної компетентності;

- створено діагностичну метрику оцінювання рівнів сформованості науково-методичної компетентності викладачів, яка містить: комплекс методик, визначені критерії (пропедевтичний, еkleктичний, ергономічний, аксіологічний, когнітивно-рефлексивний, творчо-конативний), показники (оцінювання системних якостей, здібностей, здатностей, готовності, компетентності) та рівні (середній, достатній, високий, творчий);

- *уточнено* сутність понять «науково-методична компетентність викладачів», «професійна педагогічна компетентність викладачів», «інтегральна компетентність педагогічного та науково-педагогічного персоналу для післядипломної педагогічної освіти», «формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті»; методичні засади визначення та діагностики мотивації викладачів до формування науково-методичної компетентності; установлення динаміки рівнів її сформованості в майбутніх і зайнятих викладачів; організації експертних систем оцінювання ефективності розробленої, обґрунтованої і верифікованої педагогічної системи; організації функціонального управління системою формування науково-

методичної компетентності у післядипломній підготовці викладачів ЗВО для забезпечення професійного розвитку у сфері педагогічної світи; адаптації математичного апарату оцінювання ефективності організації освітнього процесу в елементах підсистем педагогічно-спроєктованих моделей; системоутворюючу роль наукових шкіл у створенні й забезпеченні освітніх і дослідницьких програм підготовки, професійного розвитку викладачів та формування їхньої науково-методичної компетентності в умовах трансформації післядипломної педагогічної освіти;

– *удосконалено* зміст, форми, методи і засоби формування науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті (тьюторів, коучів, фасилітаторів, едвайзерів, тренерів, менторів), концептуалізовано функції, принципи і технології їхньої підготовки зі сформованою науково-методичною компетентністю синергізму становлення і розвитку;

– *подальшого розвитку набули* наукові положення щодо відбору, структурування модернізації та наскрізності неперервної освіти дорослих і методологічного забезпечення синергетики формування науково-методичної компетентності викладачів ЗВО для сприяння професійному розвитку у сфері післядипломної педагогічної освіти.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні та впровадженні системи формування науково-методичної компетентності в післядипломній педагогічній освіті; отримані, репрезентовані, доведені результати сприяють реалізації індивідуалізованих освітніх і наукових програм професійної підготовки викладачів за цільовим призначенням, перспективному наповненню педагогічної методології та створюють методологічний модус для побудови сучасних моделей професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті. Здійснене дослідження поглиблює традиційне бачення наукових доробків щодо проблем процесів модернізації професійної підготовки викладача в умовах транскордонної інтеграції соціокультурних освітніх форм; упроваджено навчально-методичне забезпечення, яке включає: монографію «Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти», навчально-методичний посібник «Сучасні моделі педагогічної професії в системі післядипломної освіти для сталого розвитку», діагностичну метрику оцінювання рівнів сформованості науково-методичної компетентності викладачів та диференціації викладачів за цільовими групами.

Положення та висновки дисертаційної роботи можуть бути використані в наукових дослідженнях, під час викладання курсів: методологія навчання спеціальних педагогічних дисциплін, методологія і організація педагогічного дослідження, сучасні моделі педагогічної професії у післядипломній підготовці, методика формування НМК у викладачів спеціальних педагогічних дисциплін, педагогічна практика викладача, культура наукової мови викладача-дослідника, менеджмент науково-технічної діяльності в галузі освіти, історія педагогіки, у розробці програм із підготовки педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників, формування академічної культури у ЗВО в освіті дорослих, під час організації освітньо-наукового процесу та моніторингу якості підготовки цільових груп здобувачів освіти.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (акт від 03 липня 2019 року № 24), Національного авіаційного університету (акт від 11 березня 2019 року),

Вінницька академія неперервної освіти (довідка від 11 березня 2019 року № 241), КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» (довідка від 19 червня 2019 року № 01-296), ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (довідка від 22 серпня 2019 року № 01-23/169), Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка від 30 серпня 2019 року № 01-15/804), Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (довідка від 30.08.2019 року № 754).

Особистий внесок здобувача. У колективних монографіях здобувачем підготовлено: [2] – розділ «Формування художньо-естетичної компетентності викладачів за творчим доробком Ліни Костенко», [3] – сформульовано наукову ідею та узагальнено результати, [4] – розроблено методику формування мовно-комунікативної компетентності, [5] – проаналізовано підходи до визначення компетентності викладачів у системі освіти країн Європейського Союзу, [6] – розроблено методику формування іншомовної комунікативної компетентності, [7] – розділ «Управління формуванням системної методологічної компетентності в педагогів у сфері неперервної освіти впродовж життя». У підручнику [12] здобувачеві належить розроблення методики формування професійної мовно-комунікативної компетентності інженерів, у навчальних посібниках: [13] – розроблення методики формування професійної мовно-комунікативної компетентності фахівців із агроінженерії, [14] – розроблення методики формування україномовної комунікативної компетентності, [16] – розроблення методики творчого застосування комунікативної компетентності фахівців, [16] – розроблення методики формування професійної мовно-комунікативної компетентності фахівців із комп'ютерної інженерії. У методичних рекомендаціях [73] – розділ «Науково-методичні рекомендації щодо використання доробку наукових шкіл провідних університетів України».

Апробація одержаних результатів дослідження. Основні теоретичні, методичні, методологічні положення та результати дослідження оприлюднено на науково-практичних масових заходах різного рівня, а саме: конференціях, форумах, з'їздах, конвентах: *міжнародних*: «Edukacja – Technika – Informatyka», «Ключові питання освіти та науки: перспективи розвитку для України та Польщі» (Жешув, Стальова Воля, Польща, 2016, 2017, 2018), «Trendy ve vzdělávání» (Олмоуц, Чехія, 2016), «Інформація та культура в забезпеченні сталого розвитку людства» (Маріуполь, 2016), «Сучасна післядипломна освіта», «Управлінські науки в сучасному світі», «Сучасні проблеми та перспективи розвитку психології і педагогіки», «Робота з науково обдарованою молоддю: проблеми та перспективи», «Пріоритетні напрями наукових досліджень», «Сучасна педагогіка та психологія», «NEW TOP SCIENCE», «Інноваційні технології навчання обдарованої молоді», «Актуальні проблеми гуманітарних наук у дослідженнях молодих науковців», «Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку» (Київ, 2016, 2017, 2018, 2019); «Стратегія економічного розвитку України», «Відкриті еволюціонуючі системи», «Молодь в умовах нової соціальної перспективи», «Економічна модель сучасності» (Ніжин, 2016, 2017), VI з'їзд екологів (Вінниця, 2017), «Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки», «Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень», «Наука, технології, інновації» (Одеса, 2017, 2018), «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у ХХІ ст.», «Психологія та

педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні» (Львів, 2017, 2018), «Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення педагога» (Чернігів, 2018), «Модернізація освітньої системи» (Каунас, Литва, 2018), «Actual scientific research» (Рим, Італія, 2018), «Педагогіка в країнах ЄС та в Україні на сучасному етапі» (Бая-Маре, Румунія, 2018), «Current directions of scientific research» (Нюрнберг, Німеччина, 2018), «Модернізація освітньої системи: світові тенденції та національні особливості» (Каунас, Литва, 2019), «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання» (Тернопіль, 2019), «Education, Law, Business research» (Мадрид, Іспанія, 2019), «Формування мовного естетичного ідеалу засобами навчальних дисциплін» (Суми, 2019), «Вплив наукових досягнень в освітньому просторі на розвиток сучасного суспільства» (Вільнюс, Литва, 2019), «Проблеми та досягнення сучасної науки» (Корк, Ірландія, 2019) та *всеукраїнських*: «Модернізація змісту освіти і науки в Україні: неформальна освіта для дорослих», «Освіта впродовж життя: соціальні запити, сучасні виклики та пріоритети в реалізації» (Київ, 2016, 2018, 2019), «Проблеми та методи підготовки висококваліфікованих фахівців: виклики часу», «Професійне становлення фахівця: традиції та нові підходи». «Студентська наука – 2018: сьогодні та майбутнє», «Роль освіти, науки та виробництва у формуванні професіоналізму фахівця» (Ніжин, 2016, 2017, 2018).

Кандидатська дисертація на тему «Формування методичної компетентності викладачів спеціальних дисциплін вищих аграрних навчальних закладів» зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання Національному університету біоресурсів і природокористування України. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Основні наукові положення дисертаційного дослідження опубліковано в 73 наукових працях, серед яких: 1 одноосібна монографія, 6 статей у колективних монографіях, 2 підручники з грифом МОН України (у тому числі – 1 у співавторстві), 7 навчальних і навчально-методичних посібників (3 одноосібних), 29 статей у наукових фахових виданнях України, у тому числі 16 статей у виданнях, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних, серед них 8 статей – у зарубіжних виданнях, із них 4 – у виданнях, що входять до баз даних Web of Science Core Collection, 28 статей у збірниках матеріалів конференцій та інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, 5 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, 16 додатків, 23 таблиць, 15 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 574 сторінки, основний зміст дисертації викладено на 377 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету й завдання її досягнення, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення здобутих результатів, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, кількість публікацій дисертанта, описано структуру дисертації.

У першому розділі «**Теоретичний і методичний аналіз вітчизняного досвіду розвитку й удосконалення професійної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті**» здійснено структурно-логічний аналіз нормативно-правового та технічного регулювання післядипломної педагогічної освіти в

Україні та світі. Установлено, що післядипломна освіта є частиною освіти дорослих і безпосередньо взаємодіє з професійною й курсовою підготовкою та підвищенням кваліфікації, а також програмною освітньою і науковою підготовкою, запропонованою суб'єктом освітньої діяльності або власно обраною особою, сприяє неперервному професійному розвитку й самовдосконаленню педагогічних, науково-педагогічних працівників. З'ясовано, що технічне регулювання професійної підготовки викладачів здійснюється на підставі міжнародних і національних реєстрів стандартів. Окремі технічні регламенти функціонування післядипломної педагогічної освіти, особливо за професійним спрямуванням цільових аудиторій здобувачів освіти, відсутні. Проведено правовий аналіз нормативного регулювання післядипломної педагогічної освіти в Україні, що дозволило встановити суперечності в державних відомчих норморегулюючих документах стратегічно-концептуального та законодавчо-інструктивного характеру: між чинним Переліком галузей знань і спеціальностей (2015) та Переліком наукових спеціальностей (2011), що породило невідповідність кадрового забезпечення ЗВО у ступенях, галузях і шифрах випускових спеціальностей; когнітивний дисонанс змісту підготовки між докторами наук, майбутніми кандидатами наук та докторами PhD, що призводить до порушення фундаментальних основ організації освітнього процесу на нижчих рівнях; неоднозначність трактування понятійно-категоріального апарату «післядипломна підготовка», «неперервна освіта», «освіта дорослих», «освіта впродовж життя», зазначеного в документах, та функціонування післядипломної підготовки (Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») (1993), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018); суперечності узгодження науково-технічного законодавства, а саме регламентування проектної діяльності, із надмірними відомчими вимогами без відповідного фінансового забезпечення, інтелектуального й соціального захисту мобільності; між Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016), в основних положеннях запозиченою в провідних європейських країнах із більш високим рівнем забезпечення освітніх систем, та національною невідповідністю і неготовністю закладів середньої освіти до її впровадження; між цільовим компонентом Національної доктрини розвитку освіти (2002) та світовою концепцією освіти для сталого розвитку й 17 цілями сталого розвитку (2015); між станом професійної підготовки викладачів і суспільними запитами на їхню НМК.

Виокремлено стратегічні напрями розвитку наукових шкіл: професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів та викладачів; соціально-філософські проблеми розвитку педагога, його освітнього, культуромовного потенціалу й академічної культури в умовах неперервної освіти; становлення, функціонування та вдосконалення післядипломної педагогічної освіти на засадах сталого розвитку; компаративістика й методологія досліджень теорії, методики, практики освіти дорослих у розвинених країнах світу та Україні; методологія формування професійних компетентностей викладача й функціонально-посадової компетентності керівників закладів освіти різного типу та шляхів їхнього професійного розвитку в післядипломній підготовці, підвищенні кваліфікації і стажуванні; наукові проблеми дидактики й еколого-фасилітативного підходу психолого-педагогічної реалізації підготовки вчителів національної школи,

педагогічних, науково-педагогічних працівників на рівнях освітньо-професійних та освітньо-наукових програм; естетичні й етичні засади застосування саморегулятивного підходу формування та розвитку педагогічної майстерності. проектної й інноваційної діяльності вчителя, менеджера закладу освіти, фахівців освітньої галузі; педагогічні дослідження аспектів обдарованості, творчості і креативних технологій у неперервній освіті; інформатизації освітнього процесу в закладах освіти; методології системного управління закладами освіти.

У другому розділі «**Транснаціональний досвід формування компетентностей та соціальне замовлення на викладачів**» обґрунтовано, що визначення ключових компетентностей здобувачів освіти та майбутніх фахівців у світі, у тому числі у Європейському просторі освіти і науки, визначає зміст освітніх програм у вищій школі. Проаналізовано нормативні документи міждержавних структур (ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, ОЕСР, Міжнародний департамент стандартів) та міжнародних організацій і фондів (Римський клуб, Партнерство для навчання 21-го століття, Центр перепроектування навчальних програм, Інститут ділової етики, Світовий освітній форум, Школа підготовки студентів Оксфордського університету і Британський фонд розвитку інновацій), опрацьовано світовий досвід визначення компетентностей та розв'язання освітніх проблем, виявлено сутнісні характеристики ключових компетентностей для подальшої імплементації в освітній процес вітчизняних закладів освіти.

Заакцентовано, що Болонська, Сорбоннська, Брюссельська, Маастрихтська декларації, Лісабонська Конвенція, Берлінське, Бергенське, Лондонське, Празьке, Львівське комюніке Європейської Комісії поглиблювали взаємну інтеграцію систем освіти й науки країн Європейського Союзу (далі – ЄС) та виробляли спільні принципи, положення, концепції подальшого розвитку. У першочергових цілях створення європейського простору вищої освіти та поширення європейської системи вищої освіти у світі: визначено основні компетенції для навчання протягом життя та встановлення Європейської кваліфікаційної структури з метою можливості отримати освіту упродовж життя; сформульовано основні вимоги Стратегії розумного, стійкого і всеосяжного зростання «Європа 2020»; оприлюднено результати досліджень щодо знань, навичок і компетентностей майбутніх фахівців, затребуваних Європою 2030 року; створено Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя та визначено ключові тенденції політики ЄС у сфері освіти й культури, проаналізовано участь України в реалізації ініціативи ЄС «Східне партнерство», покращення міжкультурного розуміння, громадянської участі та етичної самосвідомості, а також забезпечення справедливого доступу до вищої освіти у згуртованому та інклюзивному суспільстві.

Зазначено, що, імплементуючи світовий досвід визначення й упровадження ключових компетентностей, Україна в чинних нормативно-правових документах розробляє вимоги до освітнього процесу та визначення й аналізу ключових компетентностей. Закон України «Про освіту» (2017) та Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року подають 12 компетентностей, а саме: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна, інформаційно-комунікаційна, навчання

впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна, підприємливість та фінансова грамотність, інші компетентності, передбачені стандартом освіти.

Актуалізовано, що нині особливого значення набуває інтегроване транснаціональне співробітництво у вищій освіті, дослідженнях та інноваціях заради

зростання мобільності працівників, студентів і дослідників, а також збільшення кількості спільних освітньо-наукових програм в Європейському просторі вищої освіти. Із цією метою запроваджується структурований підхід колегіальної експертної підтримки (експертна підтримка / оцінювання / навчання колег за принципом «рівний рівному») на основі солідарності, співпраці та взаємного навчання для інтеграції освітніх систем більш і менш розвинених у даному контексті країн ЄПВО. У зв'язку із цим особливого значення набуває вивчення й порівняння досвіду європейських інституцій та України щодо визначення компетентностей педагогів. Підсумовано, що освітні системи країн із високим економічним і соціальним розвитком (Велика Британія, Німеччина, Франція, Австрія, Нідерланди) мають більш уніфіковані набори компетентностей порівняно з країнами-аутсайдерами у світовому економічному й освітньому просторі. Держави, які нещодавно приєдналися до Європейського Союзу, через боязнь утратити самоідентичність та невпевненість у потужності власної освіти й науки віддають перевагу національно ідентифікованим наборам компетентностей (Кіпр, Туреччина). На окрему увагу заслуговують диференційовані й унікальні комплекси компетентностей, створених розробниками Фінляндії, Швейцарії та Норвегії: властивий їм глобалізм, космополітизм і водночас високі демократичні й етичні цінності, незалежність педагогічної професії та автономність університетів.

Зауважено, що, будучи активним учасником Болонського процесу, Україна розробляє нормативні документи щодо визначення ключових компетентностей учителів, викладачів для імплементації світової практики й досвіду країн ЄС в освітній процес. Систематизовано відомчі нормативно-регламентуючі документи з питань формування професійних компетентностей в освіті дорослих, а саме: Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів (2013) передбачає їх у психолого-педагогічній, науково-дослідній, організаційно-управлінській діяльності (спеціальних фахових, науково-методичних, педагогічних, соціально-гуманітарних, психологічних, правових, економічних та управлінських, а також особистісних компетентностях: організаторських, творчих, лідерських, комунікативних тощо), підвищення ефективності професійної діяльності в галузі освіти); Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти (2018) актуалізує професійно-педагогічну, соціально-громадянську, загальнокультурну, мовно-комунікативну, психолого-фасилітативну, підприємницьку, інформаційно-цифрову; Орієнтовна навчальна програма підготовки тренерів для навчання педагогічних працівників (2018) у профілі базових компетентностей тренерів урахує попередні і пропонує андрагогічну, пов'язану з особливістю роботи з дорослою аудиторією, установленням її освітніх потреб, сприянням формуванню індивідуальної освітньої траєкторії, здобуттю другої вищої освіти, підвищенню кваліфікації, стажуванню, перекваліфікації, спонуканню до інтерактивної взаємодії та рефлексії у процесі навчання.

У процесі порівняльного аналізу світової, європейської та власне національної практики встановлено, що відповідно мовленнєва грамотність тлумачиться як володіння материнською та іншими мовами в порівнянні з національним баченням вільного володіння державною, а мовленнєва й математична компетентності є тотожними; виокремлено національне бачення компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій, екології; відчуття новаторства світового бачення є більш розлогим за інноваційність національного; цифрова компетентність і математична грамотність перекликаються з інформаційно-комунікаційною національною та математично-мовленнєвою дуальною; громадянські та соціальні (демократичні, патріотичні) є спільними гуманітарно-гуманістичними; європейські підходи до компетентності культурної обізнаності та самовираження мають більшу акмеологічну амплітуду, ніж культурна компетентність у вітчизняному трактуванні; щодо підприємницької компетентності із європейської точки зору вона охоплює і фінансову складову на противагу національному баченню підприємливості та фінансової грамотності, що звужує можливість реалізації фахової компетентності у сфері педагогіко-підприємницької діяльності; з огляду на швидкоплинність професійної трансформації найбільш значущою є компетентність навчання і зайнятості впродовж життя.

У третьому розділі **«Методологія формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті»** встановлено, що освітні реформи актуалізують методологічні аспекти формування змісту професійної підготовки НМК педагогів, викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

Визначено у вузькому розумінні поняття *«науково-методична компетентність»* як полікомпонентну інтегрально-семантичну систему рівнозначних фундаментально-філософських, загальнонаукових і конкретно-наукових компетентностей, зреалізовану наскрізно на рівнях, формах організації та цільового призначення, видах архітектури освіти, етапах багаторівневого навчання впродовж життя через об'єднання, взаємне використання та еkleктичне різноманіття технологій освіти, дослідництва та інноватики в системах професійної підготовки викладачів ЗВО; створення наукоємного методичного й науково-дослідного супроводу освітнього процесу та на основі цього продукування наукових положень і аргументованих результатів унаслідок здійснення досліджень у певній галузі науки та міжгалузевих, які вирішують складні науково-теоретичні чи конкретно-практичні проблеми.

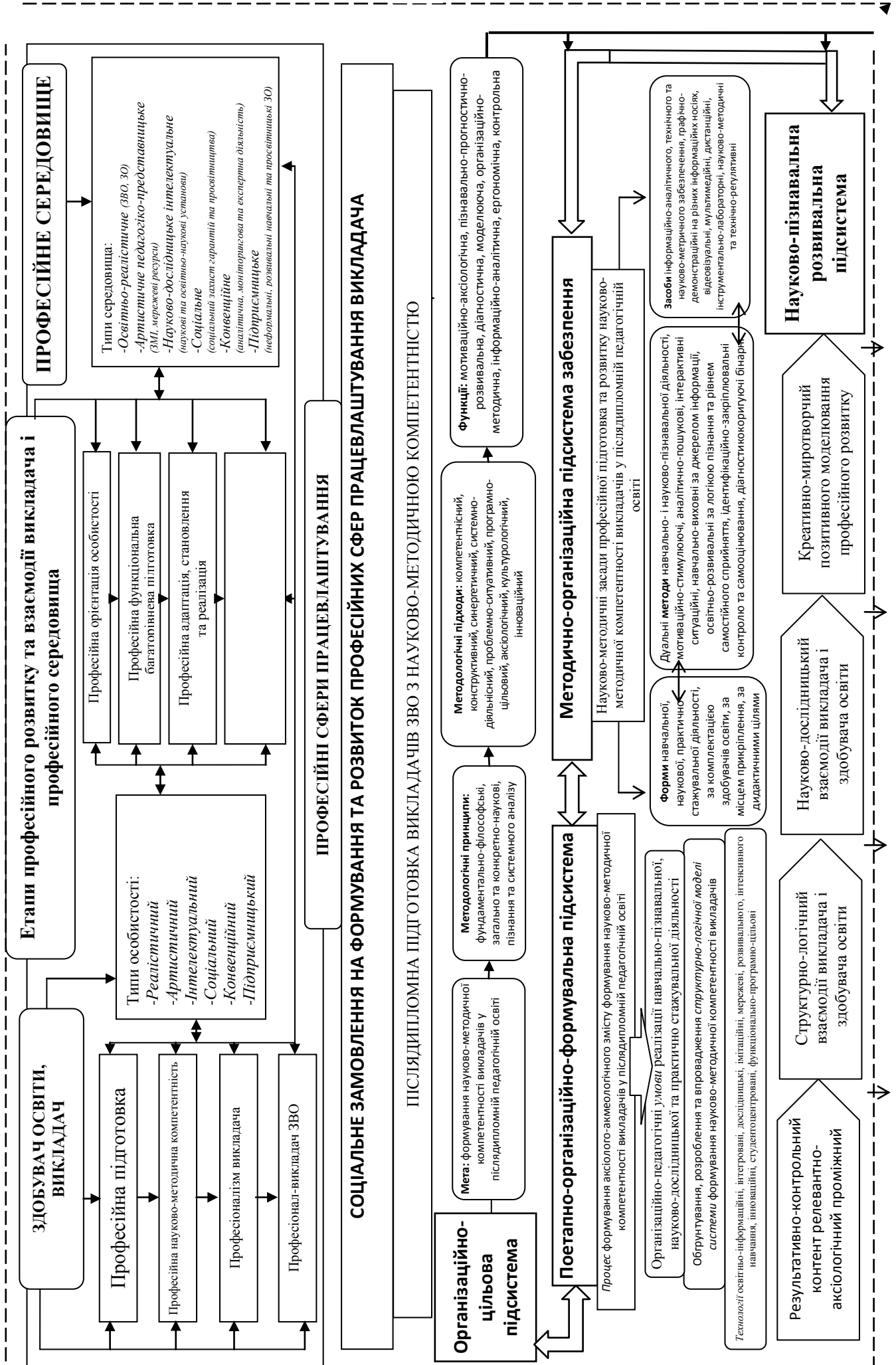
Спроектовано систему формування НМК викладачів у післядипломній педагогічній освіті (СФнмк) у структурно-семантичних компонентах підсистем. Організаційно-цільова підсистема об'єднує: прагнення досягнення мети – підготовка та професійний розвиток викладачів педагогічних ЗВО зі сформованою НМК; а також методологічні фундаментально-філософські, загально- і конкретно-наукові принципи пізнання та системного аналізу; підходи – компетентнісний, конструктивний, системно-діяльнісний, проблемно-ситуативний, програмно-цільовий, аксіологічний, культурологічний та інноваційний, що сприяють функціональній реалізації мотиваційно-аксіологічного, пізнавально-прогностичного діагностико-моделюючого, організаційно-методичного, інформаційно-аналітичного, ергономічного й контрольного характеру ефективності системи.

Поетапно-організаційно-формувальна підсистема алгоритмізована у процесі формування аксіолого-акмеологічного змісту НМК у майбутніх і зайнятих викладачів у

післядипломній педагогічній освіті для розвитку викладачів за умов організаційно-педагогічної реалізації навчально-пізнавальної, наукової та стажувальної діяльності (зреалізованих в освітньо-інформаційних, інтерактивних, мережевих, імітаційних, інноваційних, дослідницьких технологіях студентоцентрованого навчання функціонально-цільової орієнтації). Методично-організаційна підсистема забезпечення професійної підготовки та формування НМК викладачів синергетично поєднує форми, методи і засоби освіти, дослідництва, оцінювання навчальних і наукоємних програм, продуктів, сервісів, послуг; ґрунтується на науково-методичних засадах професійної підготовки та розвитку професійної синергетики компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті з використанням форм навчальної, наукової, практично-стажувальної, за комплектацією здобувачів освіти, адміністративно-територіальним місцем знаходження, дидактичними цілями, дуальних методів навчально- і науково-пізнавальної діяльності, мотиваційно-стимулюючих аналітично-пошукових, інтерактивних ситуаційних, ідентифікаційно-закріплювальних контролю й самооцінювання, діагностико-коригуючих бінарних за допомогою засобів інформаційно-аналітичного, технічного й науково-метричного забезпечення, графічно-демонстраційних на різних інформаційних носіях, відеовізуальних, мультимедійних, дистанційних, інструментально-лабораторних, науково-методичних і технічно-регулятивних. Активує за класифікаційними ознаками – методичну когнітивність у фундаментально-філософських (феноменологічний за етапами освітньо-наукового процесу підготовки, герменевтичний для тлумачення змісту й аналізу науково-методичного забезпечення соціально-гуманітарного, суспільно-політичного модулів у циклах підготовки), науково-світоглядних (фундаментальні теорії систем і системного аналізу якості складових, стану та їхніх трансформаційних перетворень), конкретно-наукових (природничих і соціально-гуманітарних складових освітньо-наукового процесу), дисциплінарних і міждисциплінарних методів дослідження (відповідно в галузях наук і знань та їхньої синергетичної інтегративності); наукового пізнання в галузі педагогічних і гуманітарних наук: емпіричні (традиційні, таксономічні, лексично-семантичні, градуювальні), методології пізнання (доведення, аналізу та синтезу, педагогічного аудиту, моніторингу, моделювання та прогнозування стану сформованості компетентності, професійного розвитку викладачів, планування, формування педагогічних гіпотез, теорій, панівних парадигм); статистичні (узагальнення, систематизація, специфікація, аналіз множини чинників у ланцюгах стійкої випадковості та ймовірності).

Науково-пізнавальна розвивальна підсистема відображає послідовність контентів взаємодії педагога → здобувача освіти → викладача на різних етапах професійного розвитку за рівнями та ступенями підготовки: результативно-контрольний (проміжний), структурно-логічний і науково-функціонально-дослідницький узаємин учасників освітнього процесу, креативно-миротворчий професійного розвитку викладачів. Виокремлено етапи науково-пізнавальної практичної діяльності на рівнях і за ступенями: магістра (викладача ЗВО I-II рівня акредитації) – підготовчий, пропедевтичний, заключний; аспіранта, PhD студента (педагогічні й науково-педагогічні працівники (викладачі ЗВО III-IV рівня акредитації) – камеральний, науково-дослідницький, ергономічний; сформованість спеціальних, професійних компетентностей передбачено в процесі теоретичної і практичної педагогічної

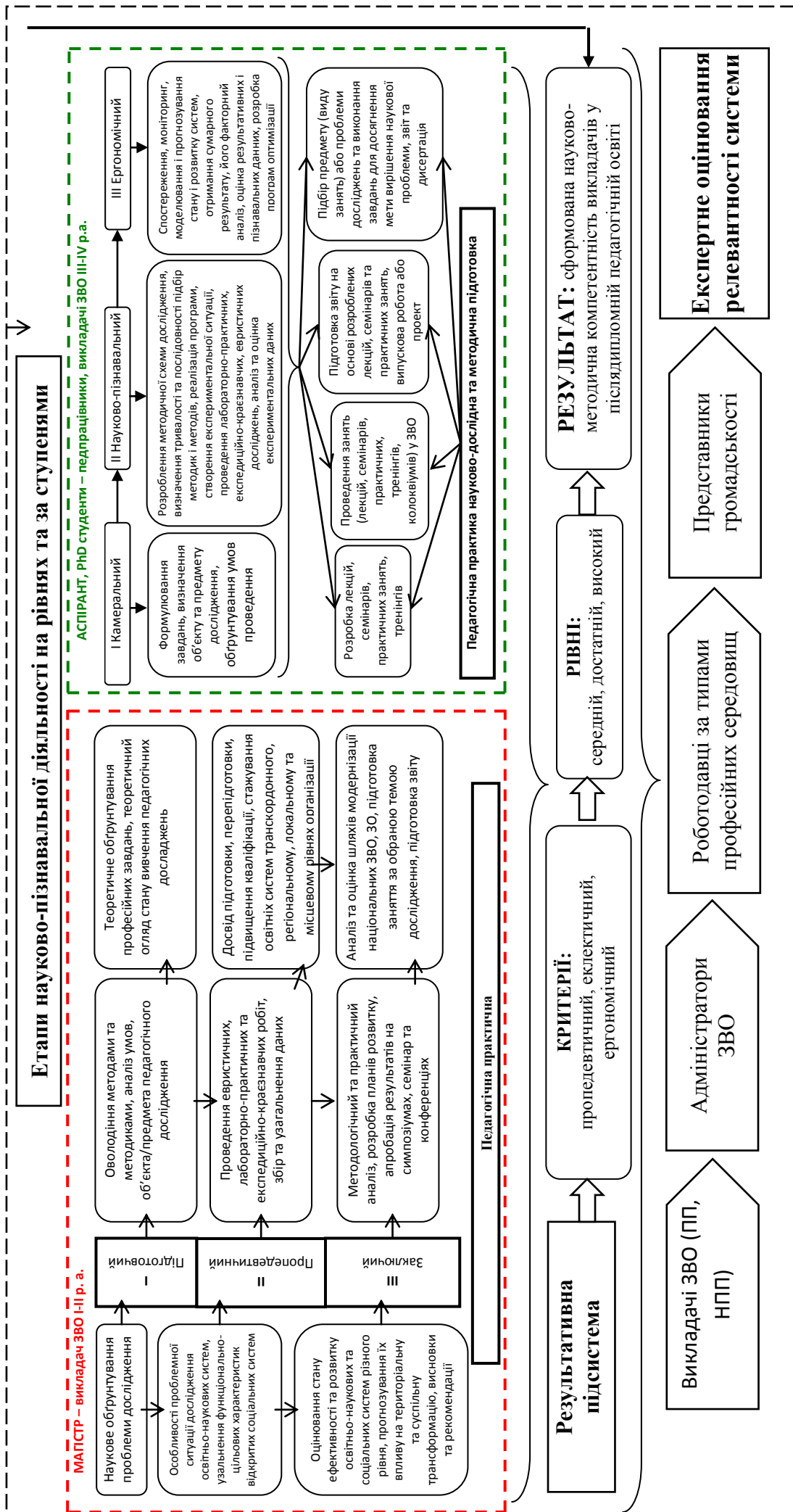

Рис. 1. Модель системи формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті

підготовки в магістрів та теоретичної і професійно-педагогічної практичної, науково-дослідної й методичної підготовки аспірантів і PhD студентів.

Результативна підсистема сприяє оцінюванню сформованості НМК викладача для забезпечення його подальшого професійного розвитку: за визначеними критеріями – пропедевтичним, еклектичним, ергономічним; рівнями – середнім, достатнім і високим.

Експертне оцінювання релевантності системи здійснюється викладачами й адміністраторами ЗВО, роботодавцями за типами професійних середовищ, представниками громадськості. Підтверджено, що результатом упровадження й апробації системи є сформована науково-методична компетентність викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

Деталізовано НМК як єдність її складових: методичної та науково-дослідної. Здійснено аналіз методичної в розрізі когнітивного, особистісно-рефлексивного, операційно-діяльнісного, інформаційно-технологічного, самоосвітнього компонентів та науково-дослідної через мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-пізнавальний, системно-процесуально-функціональний, інформаційно-метричний, персоніфіковано-комунікативний, особистісно-креативний, синергетико-акмеологічний компоненти. Диференційовано НМК педагогічних і науково-педагогічних працівників на такі види: базова → середня → висока → творча.

Проаналізоване і сформульоване поняття *«формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті»* в авторському тлумаченні визначаємо як полівекторний розлого амплітудний процес синхронізованої структурно-логічної взаємодії у ланцюгу: *ЗВО-надавач освітніх послуг → замовник-роботодавець або громадська організація → керівництво й адміністрація ЗВО → обслуговуючий персонал → викладачі-наставники-координатори → вихователі-організатори → викладачі-дослідники → викладачі-психологи → викладачі-соціальні працівники → педагоги-методисти → замовники освітніх, освітньо-професійних і освітньо-наукових програм, дорадницьких сервісів і наукоємних продуктів – споживачі → зацікавлені сторони громадського самоврядування → зовнішні ЗВО – партнери вітчизняні та закордонні в рамках надання послуг із підготовки за освітніми, освітньо-професійними і освітньо-науковими програмами та дорадницьких сервісів під час реалізації академічної мобільності → зовнішні установи з моніторингу якості релевантності наданих послуг; розробляється, обґрунтовується, апробується та реалізовується в післядипломній педагогічній освіті (на різних рівнях, формах і видах професійної та освіти дорослих) у комплексі організаційно-педагогічних, науково-методичних, аналітико-діагностичних і контрольних-коригувальних заходів, спрямованих на виконання соціального замовлення на якість професійної підготовки викладачів з формування і застосування НМК (загальнокультурної, громадянської та професійної) для розвитку й заангажованості самозайнятої особи впродовж життя.*

У четвертому розділі **«Особливості формування науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті»** досліджено за допомогою структурно-логічного аналізу й систематизації з метою характеристики особливостей професійної підготовки викладачів нової формації деякі сучасні моделі професіограм викладачів, обґрунтовано

методичні засади провадження ними освітньої діяльності, концептуалізовано професійні компетентності, особливості, функції, принципи і технології їхньої підготовки з НМК синергізму становлення і розвитку. Сформульовано авторське бачення професіограм провайдерів сучасних реформ у системі освіти – викладачів-тьюторів, коучів, фасилітаторів, едвайзерів, тренерів, менторів – як ідеальний їхній портрет, зразок, еталон, модель, що представляє якості, здібності особистості, якими він має володіти, знання, уміння, здатності, компетентності, необхідні для виконання професійних специфічно-педагогічних функцій, а також фахову сформованість, відповідальність і відповідність спеціальності. Викладачі означених педагогічних професій мають здобути повну вищу педагогічну освіту (магістр) або повну вищу освіту належної спеціальності із відповідною психолого-педагогічною підготовкою, отриманою як основна, друга спеціальність чи додаткова спеціалізація освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки, 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Структурні моделі методологічного опису професіограм конкретизовано у складових НМК (якості, здібності, знання, уміння, здатності, компетентності, сформованість, відповідальність і відповідність) їхнього професійного профілю: наставників-координаторів – менторів, вихователів-організаторів – едвайзерів, викладачів-дослідників – тьюторів, викладачів-психологів – фасилітаторів, викладачів-соціальних працівників – тренерів, педагогів-методистів – коучів.

Визначено методологічні аспекти сучасних моделей педагогічної професії тьютора та коуча, які полягають в актуалізації НМК викладача з персоналізації й індивідуалізації креативної взаємодії учасників освітньо-наукового процесу задля створення й реалізації індивідуальної освітньої траєкторії споживача освітніх послуг та розкриття його потенціалу й самоосвітньої діяльності впродовж життя.

Обґрунтовано методичні аспекти фасилітації та едвайзингу для психолого-педагогічної оптимізації забезпечення освітнього процесу та професійної реалізації НМК викладачів шляхом психологічного моделювання ефективності освітньо-наукового процесу й педагогічної інноватики, створення прогнозів психологічної стійкості викладача до професійного вигорання, самоіронія у вирішенні конфліктних ситуацій та міжособистісних спорів, позитивно-психологічне світоглядне бачення професійного середовища, психологічна диверсифікація функціональних і нецільових категорій здобувачів освіти (формальної, неформальної традиційних, інклюзивної та мережевої); соціально-культурна форма професійного впливу організації виховання для забезпечення формування професійної орієнтації компетентностей викладача (художньо-естетичних, морально-етичних, громадянсько-патріотичних, академічних, інноваційних, а також соціальних груп (девіантних, переселенців, учасників бойових дій, дорослих, сімейно-неблагополучних) і громадських об'єднань або територіальних громад у контексті освітньо-наукової виховної та просвітницької діяльності.

Актуалізовано роль тренерів і менторів в активізації навчально-, науково-пізнавальної, розвивальної, науково-методичної діяльності у ЗВО для адаптації молодих фахівців – викладачів і вчених – шляхом методологічного дорадництва та консультування у сприянні ефективності провадження освітньо-наукового процесу, а також у громадянському самоврядуванні через організаційний, психологічний,

академічний, юридичний, валеологічний супровід діяльності членів, команд, груп недержавних організацій і фондів; автентична культур-ідентифікація потенціалу особистісних переваг здобувачів освіти та зайнятих викладачів, їхніх самобутніх граней наукового пізнання, метрики представлення квалітології буття та життєздатності набувача сучасних наукових знань для забезпечення якості життя.

Установлено, що практична значимість використання технологій тьюторства, коучингу, фасилітації, тренінгу, менторингу й едвайзингу в освіті полягає в розробці моделей формування ядра професійних компетентностей з урахуванням потреб ринку праці й вимог здобувачів освіти. Моделі й методики їхнього впровадження в освітній простір дозволяють досягати планованого рівня професійних компетентностей учнів/студентів/дорослих і можуть бути використані для інтенсифікації та підвищення якості освітнього процесу і професійної діяльності. Проаналізовано здатність суспільної спільноти (громадських об'єднань, професійних спілок) швидко адаптовуватися до сучасних реалій, реагувати на запити «освітнього ринку» та створювати нові можливості (асоціації, академії, центри, портали, федерації, платформи, проекти, компанії, майстерні, групи, мережі, фонди, коворкінги, хаби, хакатони тощо) для надання неформальних та інформальних послуг у післядипломній педагогічній підготовці. Важливою є підтримка-супровід в освоєнні викладачами сучасних моделей педагогічних професій та створення таких освітніх програм, які б забезпечували персоніфіковану підготовку (перепідготовку, стажування) усіх категорій педагогів.

Підсумовано, що значної інтенсифікації потребує закріплення гарантій розвитку освіти дорослих, зокрема післядипломної педагогічної, через виокремлення спеціальних статей бюджету, розроблення механізмів фінансової підтримки найбільш «віддалених» від системи освіти соціальних груп, забезпечення доступності освітніх послуг для всіх дорослих громадян незалежно від рівня і спрямування набутої раніше освіти, прибутків і місця проживання, віку і стану здоров'я.

У п'ятому розділі **«Система формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті, її верифікація, експериментальна перевірка й експертне оцінювання»** теоретично обґрунтовано концептуально-методичні засади педагогічного дослідження формування НМК викладачів у післядипломній педагогічній освіті; деталізовано систему структурно-логічною моделлю системи формування НМК (СЛМС_{нмк}).

На основі розробленої Концепції формування НМК викладачів, метою якої визначено вдосконалення післядипломної педагогічної освіти для задоволення потреб суспільства через підготовку, перепідготовку, спеціалізацію та підвищення кваліфікації в умовах реформування системи освіти в Україні, установлено головні завдання вдосконалення системи: актуалізація особистого досвіду викладачів для формування власної індивідуальної освітньої траєкторії через оволодіння технологіями самоорганізації та самореалізації; створення організаційно-педагогічних, психолого-синергетичних, педагогіко-андрагогічних та організаційно-ціннісних умов для належної випереджувальної різнобічної підготовки педагогічного потенціалу закладів післядипломної педагогічної освіти із забезпечення задоволення індивідуальних потреб викладачів і вибору сучасних моделей педагогічних професій та опанування ними.

Концепцію педагогічного дослідження репрезентовано у складових: мета, концептуальне бачення, правові основи освіти, суть і зміст НМК викладачів, її вираженість у системних якостях, здібностях, здатностях, готовостях, сформованості, підходи та принципи формування. Залежно від змісту НМК і рівнів її когнітивної та особливостей технологічно-операційної складових визначено основні функціональні групи системних компетентностей: функціонально-філософська, загальнонаукова та конкретно-наукова НМК та деталізовано часткові компетентності як їхні компоненти. Диференційованими шляхами реалізації концепції залежно від специфіки видів освіти встановлено: у формальній освіті підвищення кваліфікації та стажування, у неформальній – короткотермінові освітні, наукові і стажувальні програми, у інформальній – самоорганізовано-персоналізоване здобуття певних компетентностей у курсовій і міждисциплінарній підготовці.

Для забезпечення ефективності формування НМК у викладачів у післядипломній педагогічній освіті розроблено СЛМСнмк, яку спроектовано для структурно-організаційного відображення функціонування неперервної професійної післядипломної підготовки за цільовим призначенням типів організації закладів освіти – державних, комунальних, приватних чи корпоративних, рівнів акредитації ЗВО, форм здобуття освіти – інституційної (очної, денної, вечірньої, заочної, дистанційної, мережевої), індивідуальної (екстернатної, сімейно-домашньої, педагогічно-патронажної, виробничої на робочому місці), дуальної; візуалізації організаційної будови системи (у підсистемах, функціях, принципівих ознаках). Розроблена СЛМСнмк репрезентується дослідником як результат педагогічного проектування та технологія ефективної організації освітнього процесу ступеневої наскрізної професійної підготовки викладачів в освіті дорослих. Основним цільовим контингентом претендентів на здобуття професійної педагогічної освіти в післядипломній підготовці є випускники з базовою вищою освітою, які прагнуть набути НМК за освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами – магістра (педагогіка вищої школи, педагогічне дорадництво, освітня політика, позашкільна освіта, міжнародна освіта, управління освітніми закладами, інформаційно-комунікаційні технології в освіті, післядипломна освіта та перепідготовка), науково-дослідницькими (загальнонауковими, фундаментально-філософськими та конкретно-науковими фундаментальними і прикладними) програмами для аспірантів (загальна педагогіка та історія педагогіки, теорія і методика навчання (з галузей знань), теорія і методика професійної освіти, теорія і методика управління освітою, теорія і методика виховання, теорія навчання, інформаційно-комунікаційні технології в освіті) і PhD студентів (науки про освіту, середня освіта (за предметними спеціалізаціями), професійна освіта (за спеціалізаціями), а саме для здобуття кваліфікацій педагогічних працівників (ст. 55 п. 2 ЗУ «Про вищу освіту»), до яких належать викладачі та методисти після здобуття ступеня магістра (ст. 55 п. 4 ЗУ); основними посадами для яких у ЗВО I-II рівнів акредитації визначено – викладач, старший викладач, голова предметної циклової комісії, завідувач відділення, заступник директора та директор; основними посадами науково-педагогічних працівників ЗВО III-IV рівнів акредитації відповідно – асистент, викладач, старший викладач, директор та наукові працівники бібліотеки, доцент, професор, завідувач кафедри, декан, вчений секретар, проректори і ректор, які мають право

здійснювати викладацьку освітню та науково-дослідницьку діяльність у ЗВО I-II рівнів акредитації, а також забезпечувати професійну підготовку (післядипломну, курсову, підвищення кваліфікації та стажування) викладачів у післядипломній педагогічній освіті з метою формування у її здобувачів НМК.

Запит для педагогічного моделювання процесу професійної підготовки викладачів із НМК обумовлено соціально-екологічним попитом на висококваліфікованих педагогічних, науково-педагогічних працівників нової формації в ролі *наставників-координаторів* студентоцентрованого навчання і дослідництва за освітніми і освітньо-науковими програмами підготовки, *вихователів-організаторів* плекання патріотизму, національної самоідентичності, громадянського самовизначення, природоощадності безпеки та якості життя, здоров'язбереження, самовираження талановитої молоді, *викладачів-дослідників* у наочній науковому пізнанні дійсності, навколишнього середовища (геосферного, соціального, побутового, професійного, ноосферного), *педагогів-методистів* як організаторів освітньо-наукового процесу та забезпечення реалізації методології навчання і дослідження, *викладачів-психологів* консультантів, діагностів професійного орієнтування, становлення, адаптації, зростання та кар'єрного вигорання і реабілітації, *викладачів соціальних працівників*, здатних забезпечити соціалізацію різних груп молоді й дорослих із девіантною поведінкою, постраждалих в АТО та переселенців, мігрантів, національних меншин в умовах маргіналізації, глобалізації, безробіття, проблем демографії, радикалізації; викладачів за сучасними професіограмами – тьюторів, коучів, фасилітаторів, едвайзерів, менторів, тренерів.

Організаційно-цільова підсистема визначає мету системи формування НМК у професійній педагогічній підготовці викладача, досягнення якої забезпечується цільовими завданнями сформувати комплекс індивідуальних якостей, здібностей, здатностей, готовності та компетентної сформованості до фахового самовдосконалення та саморозвитку; забезпечити засвоєння студентами в процесі навчально-пізнавальної, науково-дослідницької та практичної діяльності сучасних наукових знань, формування умінь, навичок та їхнє застосування в професійній діяльності викладача; організувати науково-методичні, організаційно-педагогічні, соціально-побутові, матеріально-технічні, інформаційно-телекомунікаційні умови для формування НМК у викладачів та нести відповідальність за кваліфікаційне покращення новітніх освітніх моделей підготовки викладачів нової формації; підготувати, гарантувати професійне стажування до науково-методичної діяльності у сфері освіти, науки та інноватики, а також їхнього управління й технічного регулювання, функціонального призначення особливостей спеціальної підготовки – мотиваційно-аксіологічної, пізнавально-прогностичної, діагностичної, моделюючої, організаційно-методичної, інформаційно-аналітичної, ергономічної, контрольної.

Змістово-методологічна підсистема (див. табл. 1) передбачає задіяння наскрізного, неперервного підходів у наступності правонаслідування випускником із базовою вищою освітою можливості здобувати її за освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами підготовки магістра для здобуття кваліфікації викладача та (або) методиста за галузями науки і знань педагогічної, психологічної, управлінської, природничої, соціальної, економічної, фізико-математичної, художньо-естетичної, образотворчої,

Змістово-методологічна підсистема СЛМСнмк
ЗМІСТОВО-МЕТОДОЛОГІЧНА ПІДСИСТЕМА СЛМСнмк

Педагогіко-психологічний мінімум (ПШМ)	Організаційно-управлінський мінімум (ОУМ)	Соціально-екологічний контент (СЕК)
<p>ПШМ синергетики НМК у галузі науки і знань педагогіки (педагогіка: вікова, пренагальна та перинагальна, дорослих або професійна, професійно-технічної освіти та вищої школи), корекційна або спеціальна (дефектологія), галузева, порівняльна, соціальна, етно-, сугесто-, акмеологія, інноваційна, методологія навчання спеціальних педагогічних дисциплін, андрологія; методологія: педагогічних досліджень, навчання спеціальних педагогічних дисциплін, освітньої політики та менеджменту, моніторингу якості, системного аналізу освітньо-наукових систем, інноваційних технологій (в освіті) та психології (загальна, соціальна, вікова, пато-, дитяча, диференційна, когнітивна, юридична, політична, естетична, практична, педагогічна, професійна, інженерна, наукова, експериментальна, академічна, теоретична і практична, фундаментальна і прикладна, гумантарна і природничо-наукова, розвитку і тренінгової діяльності, управління, особистості та сім'ї, праці, зоо-, геронто-, психолінгвістика, здоров'я і психотерапія, а також методологія їх навчання та дослідництва).</p>	<p>ОУМ потребує засвоєння знань у галузі науки управління та менеджменту (організації професійної діяльності (за видами економічної діяльності), адміністративний менеджмент і бізнес-адміністрування в галузі освіти, екологічний менеджмент, управління - шляхи, змінами, конфліктами, якістю, процесами, проектами, працею та результатами, інноваційне, управлінських технологій, державного управління, планування, методологія системного управління).</p>	<p>СЕК суспільного запиту на сучасних викладачів з усвідомлення ролі громадської експертизи в моніторингу якості зовнішнього оцінювання результатів їхньої професійної підготовки, забезпечення сталості відкритих соціокультурних форм освітньо-наукових систем ЗВО, компетентностей у галузі науки і знань соціології (сім'ї, праці, особистості, конфліктів, права, молоді, релігії, сталого розвитку, управління, соціальної екології, політики, експертизи, менеджменту, соціо-екологічного моніторингу); екології та природничих наук (фундаментальної та прикладної, збалансованого розвитку, охорони природи, екологічного моніторингу, експертизи, аудиту, менеджменту, політики, сталого розвитку, методології екологічних досліджень, експертного оцінювання навчальних та наукових проєктів зі сталості).</p>
<p align="center">Системоутворюючі фундаментально-філософські компетентності (СФФК)</p> <p>СФФК полягають у володінні знаннями філософії – освіти щодо вирішення сумнівів педагогів та протиріч у цінності освітніх зусиль, визначення аресалу явищ і процесів у фундаментальності порядку, гармонії взаємодії довкілля, визначення місії викладача і його діяльності; пізнання суспільно-історичного досвіду усвідомлення людини, науки в теоріях, гіпотезах, тенденціях і закономірностях; наукового дослідництва здобуття сучасних знань науки і техніки в умовах похолодження; релігії, релігійства, теології як концепту про її природу і функції, уявлення щодо божественного життя, вираженого в бутті людини і живого; математики оцінювання явищ і процесів природи, забезпечення методології формування математичного апарату науки і її ролі в освітньому процесі та повсякденному житті; логіки розуміння світобудови та взаємодії об'єкт-суб'єктивних взаємин у ході навчання, дослідництва, професійній та соціальній діяльності; права як світоглядного явища і сути правосвідомості; історії для забезпечення розуміння проблем її сенсу, закономірностей, розвитку людства; соціальної філософії у розумінні суспільства і самоідентифікації особи. Метафізика дослідження природної реальності взаємин розуму і тіла, матерії і випадку, подій і причин; епістемології природи і обсягу знань; етика сфери прийнятих норм поведінки людини за обставинами; політична філософія дослідництва окремих осіб і громад у державі та між державами, у питаннях справедливості, добра, права і обов'язків громадянина, категоріями естетики, задоволення, сенсорно-емоційними цінностями, сприйняттям смаку і настрою; філософія свідомості когнітивної науки; філософії мови дослідження.</p>		
<p align="center">Модусноположні методологічні компетентності (ММК)</p> <p>ММК тріадної системи професійної підготовки викладачів уможливають наукове пізнання з набутих науково-методологічних компетентностей, комплекс яких складається із системної методології усучушення складових – фундаментальної, філософської, загально- і конкретно-наукової через функціональні компоненти методології пізнання, науки, управління та оцінювання практичних результатів; фундаментальна, або філософська, забезпечує розробку і обґрунтування загальних стратегій, принципів і підходів пізнання.</p>		
<p>→ Загальнонаукова (ЗН) полягає у міждисциплінарній єдності, що має власний і спільний предмет, об'єкт і методологічний зміст; передбачає перегляд традиційного понятійно-категоріального апарату, факторів, передумов і підходів до інтерпретації нових наукових знань, сприяє оновленню й удосконаленню науково-методологічного когнітивного змугу загальної теорії, історії, економіки, соціології науки еволюції взаємин політики, права та науки, теорії наукового прогнозування, планування й управління науковим пошуком, методології, організації праці, психології, етики й естетики наукової діяльності, мови та класифікації наук.</p>		
<p>→ Конкретно-наукова (КН) – знання теорій, навичок застосування, специфічних методів окремої науки, які складають науково-методологічний базис розв'язання, оновлення й удосконалення дослідницької проблеми, наукові загальноновизначені концепції, на які спирається та які розвиває дослідник або загальноновизнані наукові експерти.</p>		
<p>→ Методологія наукового пізнання і творчості (МНПТ) – технологія проведення наукових досліджень, сприяє пізнанню навколишнього світу, творча діяльність, метою якої є здобуття якісно нових наукових знань і цінної інформації; обґрунтовує і розуміє недостатньо вивчені та пізнані процеси і явища шляхом продукування нових наукових гіпотез.</p>		
<p>→ Методологія наукових досліджень (МНД) – компетентності із застосування системи способів, підходів наукового дослідження, комплексу філософських методів пізнання, сукупності принципів, теорій і парадигм пізнавальної, практичної й оцінювальної життєдіяльності, загальної теорії методів пізнання, способів регуляції наукових досліджень, квалітологічного комплексу системно-наслідкової взаємодії предметно-об'єктивних відносин у системах на рівнях організації та за призначенням; саморегулюючого комплексу організації наукового дослідництва, учення про системи, їх структурно-логічної організації.</p>		
<p>→ Методологія системного управління (МСУ) – комплекс парадигм, теорій, настанов, норм, цінностей, принципів пізнавальної діяльності та аргументованості обрання інструментів і алгоритмів управління.</p>		
<p>→ Методологія оцінювання (МО) – застосування системи наукових знань про методи, критерії, рівні оцінювання процесів, методичний комплекс засобів технічного регулювання та матеріально-технічного забезпечення, автоматизованих систем контролю, інформаційних баз даних, геонформційних систем і підготовки висновків-рекомендацій, що ґрунтуються на морально-етичних принципах експерта, які інтегруються як комплекс методичних рекомендацій або нормативів згідно з обґрунтованою розробленою моделлю проведення оцінювання.</p>		

музичної, філологічної, фізкультури та спорту за профілем дисциплін, які вони забезпечуватимуть, із подальшим уможливленням навчатися на науково-дослідницьких програмах PhD (011, 014, 015, у тому числі аспірантських програмах 01, 02, 04, 07) зі здобуттям ступеня кандидата педагогічних наук і доктора філософії.

Організаційно-методична підсистема спрямована на реалізацію вищезначеної системи формування НМК шляхом упровадження науково-методичних засад організації професійної підготовки. Акцентується на введенні дуальної форми здобуття освіти, навчально- і науково-пізнавальної діяльності для налагодження взаємозв'язку між різними системами (освіта і виробництво, освіта і наука та наука і виробництво) із метою підвищення якості освіти: методів (інформаційно-телекомунікаційних, інтерактивних, інтегративно-ергономічних методів синектики), засобів інформаційно-аналітичного, технічного та науково-метричного забезпечення (візуально-графічних, матеріально-технічних, дослідницько-методичних, технічного регулювання, науково-метричних баз даних), форм навчальної, наукової, практично-стажувальної діяльності (персоніфікованих, дослідницько-практичних), за комплектацією груп і командної роботи, змістом виконуваних досліджень, способом представлення результатів.

Організаційно-педагогічна підсистема містить організаційно-педагогічні умови реалізації моделі: наслідування досвіду наукових шкіл, їхній розвиток і вдосконалення методології дослідництва й навчання професійних дисциплін, науково-метричне забезпечення доступу до мереж та інформаційних платформ, методичне забезпечення наукового дослідництва і викладання спеціальних дисциплін для здобуття науково-методичних професійних, дотичних, перехресних компетентностей у процесі студентоцентрованого навчання, стимулювання пізнавальних інтересів і потреб через постановку актуальних науково-методичних проблем і врахування індивідуальних здібностей; персоніфікація завдань та організація дієвої консультативної допомоги.

Дослідницька, практично-стажувальна підсистема складається з компонентів: ергономіка дослідницького середовища, синектика міждисциплінарних досліджень, академічна культура та етика, мобільність, соціальні і правові гарантії захисту професійних інтересів, грантове залучення й управління проектами, процесами (дослідження та навчання), протиріччя наукових теорій, практичне стажування на майбутньому місці роботи у взаємодії роботодавців, викладачів випускової кафедри та адміністрації, професійна адаптація, становлення, саморозвиток. Діагностико-результативна підсистема містить критерії підготовки: аксіологічний, когнітивно-рефлексивний, творчо-конативний, а також рівні підготовки: середній, достатній, творчий – через репрезентовані здібності, здатності, знання, уміння, навички, компетенції, компетентності. Результатом упровадження та апробації системи стала сформована НМК викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

Розроблення та верифікація СФнк здійснювалося шляхом проведення педагогічного експериментального дослідження на скринінгово-аналітичному, констатувальному, синергетично-формуальному та контрольно-експертному етапах з метою перевірки гіпотези про те, що формування НМК викладачів на засадах синергетики буде результативним за умови його здійснення на основі авторської концепції та моделювання. На скринінгово-аналітичному етапі проведено зріз мотивації та рівня сформованості знань, умінь, навичок, компетенцій, компетентностей у

здобувачів освіти. Для віднаходження установок, спрямованих на виявлення рівня показника «умотивований – невмотивований», було використано методику «Діагностика соціально-психологічних установок особистості в сфері мотиваційних потреб» за О. Потьомкіною (Іллін, 2002) в авторському вдосконаленні опитувальника першого і другого рівнів. Перший рівень виявлення мотиваційних потреб викладачів у формуванні НМК прямо пропорційно залежав від відповіді на запитання опитувальника. Найвищий рівень мотивації з позитивною ухвалою репрезентує блок, присвячений зацікавленості викладача у власному професійному розвитку, кар'єрному зростанні шляхом освоєння нових освітньо-наукових і дослідницьких програм у процесі наукового пізнання, набуття спільно з наставником сучасних наукових знань. Другий рівень – виявлення установок викладачів в освітньо-науковому процесі на «процес» чи «результат» діяльності. Результати відповідей на запитання даного опитувальника відображали такі дані: групи викладачів були приблизно однакові, хоча дещо більше респондентів увійшли до групи з орієнтацією суб'єкта на процес діяльності, відповідно менше половини – орієнтацією на результат, що свідчить про усвідомлений вибір професії.

Для участі в експерименті за повною програмою формування НМК було сформовано експериментальні (325 осіб-магістрів та 80 осіб-аспірантів та PhD студентів) та контрольні групи (320 осіб-магістрів та 80 осіб-аспірантів та PhD студентів); з'ясовано, що на початковій стадії рівні знань, умінь і компетентностей обох груп магістрів, аспірантів і PhD студентів статистично однакові.

Динаміка рівнів сформованості НМК у магістрів, аспірантів та PhD студентів експериментальної і контрольної груп на синергетично-формульованому етапі експерименту порівняно з констатувальним перевірки післядипломної підготовки викладачів ЗВО встановлена за розробленим Формуляром. На констатувальному етапі рівні сформованості компетентності (середній, достатній, високий) за обраними критеріями (пропедевтичний, еkleктичний, ергономічний) у викладачів контрольної та експериментальних груп майже однакові (табл. 2, 3). Експертне оцінювання та діагностика релевантності СФнк дали змогу встановити позитивну динаміку рівнів сформованості компетентності експериментальної групи на синергетично-формульованому етапі експерименту порівняно з констатувальним за критеріями та рівнями, відповідно у магістрів за пропедевтичним достатнього від 51,38% до 59,69%, високого 10,77 – 3,23; еkleктичним достатнього 42,77 – 50,46, високого 7,08 – 9,85; а ергономічним достатнього 39,38 – 46,46, високого від 4,62% до 7,69%. Регресивна динаміка спостерігається на середньому рівні, де за пропедевтичним критерієм ріст від'ємного значення показників зменшено з 37,85% до 27,08%, за еkleктичним 36,88 – 34,38, за ергономічним критерієм із 56,00% до 45,85%.

Подібну динаміку спостерігаємо і в аспірантів та PhD студентів експериментальної групи на синергетично-формульованому етапі експерименту порівняно з констатувальним, зокрема за критеріями та рівнями за аналогією – пропедевтичним достатнього від 33,75 % до 36,25%, високого 31,25 – 33,75; еkleктичного достатнього 38,75 – 41,25, високого 25 – 26,25; ергономічним достатнього 40 – 43,75, високого від 22,5% до 25%. Регресивна динаміка на середньому рівні, відповідно за критеріями – пропедевтичним зниження від'ємних показників відхилення з 37,85 % до 27,08 %,

Таблиця 2

Динаміка рівня сформованості науково-методичної компетентності у магістрів експериментальної і контрольної груп на синергетично-формульовальному етапі експерименту порівняно з констатувальним перевірками системи післядипломної підготовки викладачів ЗВО, %/%%

Критерії	Пропедевтичний						Еклектичний						Ергономічний					
	констат. етап експерименту	формуль. етап експерименту	вхідлення експерименту	констат. етап експерименту	формуль. етап експерименту	вхідлення експерименту	констат. етап експерименту	формуль. етап експерименту	вхідлення експерименту	констат. етап експерименту	формуль. етап експерименту	вхідлення експерименту	констат. етап експерименту	формуль. етап експерименту	вхідлення експерименту	констат. етап експерименту	формуль. етап експерименту	вхідлення експерименту
Рівні	10,77	13,23	2,46	10,00	10,63	0,63	7,08	9,85	2,77	7,81	8,75	0,94	4,62	7,69	3,07	4,38	5,00	0,62
<i>Високий (А)</i>	51,38	59,69	8,31	53,13	55,00	1,87	42,77	50,46	7,69	42,81	45,63	2,82	39,38	46,46	7,08	40,00	43,44	3,44
<i>Достатній (В)</i>	37,85	27,08	-10,77	36,88	34,38	-2,51	50,15	39,69	-10,46	49,38	45,63	-3,76	56,00	45,85	-10,15	55,63	51,56	-4,07
Всього	325	100		320	100		325	100		320	100		325	100		320	100	

Таблиця 3

Динаміка рівня науково-методичної компетентності у аспірантів та PhD студентів експериментальної і контрольної груп на синергетично-формульовальному етапі експерименту порівняно з констатувальним перевірками системи післядипломної підготовки викладачів ЗВО, %/%%

Критерії	Пропедевтичний						Еклектичний						Ергономічний					
	констат. етап експерименту	формуль. етап експерименту	вхідлення експерименту	констат. етап експерименту	формуль. етап експерименту	вхідлення експерименту	констат. етап експерименту	формуль. етап експерименту	вхідлення експерименту	констат. етап експерименту	формуль. етап експерименту	вхідлення експерименту	констат. етап експерименту	формуль. етап експерименту	вхідлення експерименту	констат. етап експерименту	формуль. етап експерименту	вхідлення експерименту
Рівні	31,25	33,75	2,50	30,00	31,25	1,25	25,00	26,25	1,25	23,75	25,00	1,25	22,50	25,00	2,50	15,00	17,50	2,50
<i>Високий (А)</i>	33,75	36,25	2,50	36,25	38,75	2,50	38,75	41,25	2,50	41,25	42,50	1,25	40,00	43,75	3,75	45,00	47,50	2,50
<i>Достатній (В)</i>	35,00	30,00	-5,00	33,75	30,00	-3,75	36,25	32,50	-3,75	35,00	32,50	-2,50	37,50	31,25	-6,25	40,00	35,00	-5,00
Всього	80	100		80	100		80	100		80	100		80	100		80	100	

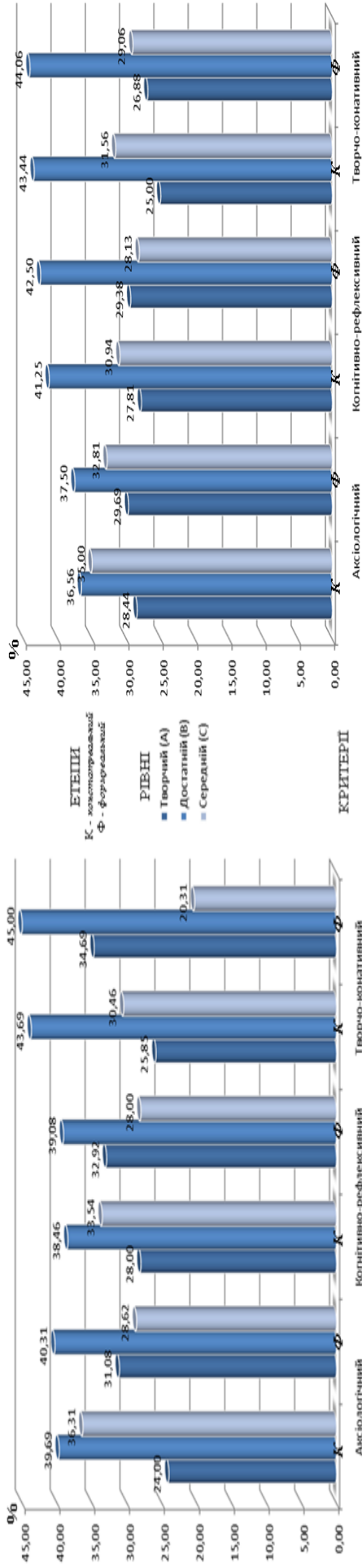

Рис. 2. Рівні динаміки сформованості науково-методичної компетентності викладачів ЗВО за освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами підготовки магістрів на констатувальному та формуальному етапах експерименту за структурно-логічною моделлю професійної підготовки

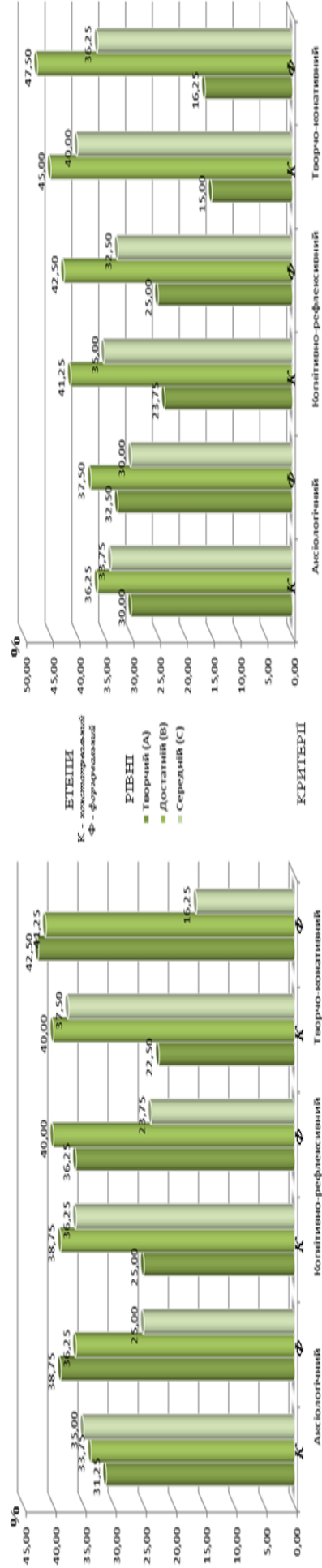

Рис. 3. Рівні динаміки сформованості науково-методичної компетентності аспірантів та PhD студентів викладачів ЗВО на констатувальному та формуальному етапах експерименту за структурно-логічною моделлю професійної підготовки

еклектичним 36,88 –34,38, за ергономічним із 56,00 % до 45,85 %. Зменшення відсоткового відхилення у магістрів, аспірантів та PhD студентів середнього рівня відбулося за рахунок збільшення відсотків на достатньому та високому рівнях сформованості НМК.

На контрольно-експертному етапі верифікації системи за створеним Протоколом експертної оцінки (адміністраторів, відповідальних за організацію навчально-науково-пізнавальної діяльності – керівників практик, завідувачів відділів науково-дослідної частини та випускових кафедр ЗВО, а також завідувачів лабораторій, майстрів виробничого навчання, відповідальних за охорону праці та управління якістю систем, відповідальних за практичне стажування від роботодавців і зацікавлених сторін) ефективність отриманих результатів сформованості НМК для забезпечення професійного розвитку за спроектованою системою формування НМК викладачів ЗВО у рубриках: організації навчально-науково-пізнавальної діяльності взаємодії університетів з роботодавцями, стан розробленості науково-методичного забезпечення дослідництва та практичного стажування з урахуванням потреб роботодавця, сертифікація засобів технічного регулювання у ЗВО (стандарти, ліцензії, марки, які для роботодавця є обов'язковими, а для закладу освіти рекомендованими настановами), здатність і компетентність викладача до футуристичного проектування професійного розвитку з точки зору роботодавця – бальна оцінка становила 91, що підтверджує високий рівень експертного заключення.

Педагогічний експеримент результативності СЛМСнмк сплановано за етапами: скринінгово-мотиваційним (спільний із СФнмк), констатувальним і формувальним, експертним. За результатами проведення діагностичних заходів під час формувального етапу експерименту анкетування за розробленою Карткою оцінювання рівня сформованості НМК викладачів та визначення його результатів за аксіологічним, когнітивно-рефлексивним і творчо-конативним критеріями було розподілено здобувачів освіти за рівнями (середній, достатній, творчий) на основі наявних здібностей, здатностей, знань, умінь, навичок, компетенцій, компетентностей.

На формувальному етапі підтверджено очевидні позитивні зміни рівнів професійно-практичних знань, умінь і навичок, здатностей, компетентностей у здобувачів освіти експериментальної групи, який на початку експерименту був однаковим із контрольною. Показники відсоткового відхилення творчого рівня за всіма критеріями зросли в середньому на 6,77%, відповідно достатнього на 0,85% у позитивній динаміці процесу формування компетентності, а середнього в негативній динаміці на 7,79%. Гіпотеза про ефективність запропонованої структурно-логічної моделі статистично підтверджена з імовірністю 0,95 за критерієм Пірсона та критерієм Лапласа характеризується як висока (рис. 2, 3).

Експертний етап оцінювання ефективності СЛМСнмк проведено за параметральною діагностикою рівнів її сформованості за розробленим Питальником оцінювання системних якостей, здібностей, здатностей, готовності, компетентності (уповноваженими експертами). Колективну оцінку виражено в загальній кількості набраних балів з ефективності (індивідуальні заключення експерта враховано як персоніфіковані іменні в разі, якщо цей експерт найвищої академічної кваліфікації),

загальний приріст у відсотках за рівнями: творчим 28,00, достатнім 45,54, середнім 26,46 в експериментальних групах.

Математичне моделювання формування НМК у післядипломній педагогічній підготовці у ЗВО здійснювалося на базі математичних і кібернетичних методів педагогічних досліджень і формалізації елементів освітнього процесу О. Кисельовою (2013) у модифікації Ю. Аркатова (2019) та авторським удосконаленням контрольного контенту засвоєння навчальної інформації, математичного відображення процесу формування НМК та визначення складності множини варіабельності компетентності за динамікою математичних кортежів у магістрів орієнтовано на семантичну амплітуду варіабельності під час оцінювання репрезентативної вибірки контингенту респондентів, а в аспірантів і PhD студентів відображено в діапазоні флуктуацій глибини сформованості НМК викладачів ЗВО.

На підставі цього можна вважати запропоновану педагогічну систему формування НМК викладачів у ЗВО та закладах післядипломної освіти та деталізовану систему у вигляді структурно-логічної моделі верифікованою і поширити отриманий позитивний висновок на всю концепцію загалом.

ВИСНОВКИ

Здійснене дослідження теоретичних і методичних засад формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломній педагогічній освіті дало підстави для таких висновків:

1. Порівняльний теоретичний і методичний аналіз транснаціонального досвіду формування компетентностей та соціального замовлення на викладачів засвідчив широку розробленість даної проблеми міждержавними структурами й міжнародними організаціями і фондами. Опрацьовано світовий досвід визначення компетентностей та розв'язання освітніх проблем, виявлено сутнісні характеристики ключових компетентностей для подальшої імплементації в освітній процес вітчизняних закладів освіти. Підсумовано, що освітні системи країн із високим економічним і соціальним розвитком (Велика Британія, Німеччина, Франція, Австрія, Нідерланди) мають більш уніфіковані набори компетентностей порівняно з країнами-аутсайдерами у світовому економічному й освітньому просторі. Держави, які нещодавно приєдналися до Європейського Союзу, через боязнь утратити самоідентичність та невпевненість у потужності власної освіти й науки віддають перевагу національно ідентифікованим наборам компетентностей (Кіпр, Туреччина). На окрему увагу заслуговують диференційовані й унікальні комплекси компетентностей, створених розробниками Фінляндії, Швейцарії та Норвегії: властивий їм глобалізм, космополітизм і водночас високі демократичні й етичні цінності, незалежність педагогічної професії та автономність університетів. Зауважено, що, будучи активним учасником Болонського процесу, Україна розробляє нормативні документи щодо визначення ключових компетентностей учителів, викладачів для імплементації світової практики й досвіду країн ЄС в освітній процес. Систематизовані відомчі нормативно-регламентуючі документи з питань формування професійних компетентностей в освіті дорослих, а саме: Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів (2013); Типова освітня програма

організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти (2018); Орієнтовна навчальна програма підготовки тренерів для навчання педагогічних працівників (2018).

2. Схарактеризовано в результаті проведення аксіологічного аналізу системоутворюючу роль наукових шкіл формування освітніх і дослідницьких програм підготовки, професійного розвитку та формування науково-методичної компетентності викладачів, їхнього професіоналізму в умовах трансформації післядипломної педагогічної освіти України. Конкретизовано, що серед нерозроблених проблем, пов'язаних із функціонуванням науково-педагогічних шкіл, відсутність документального та правового супроводу їхньої діяльності, недостатній рівень управління науково-дослідною діяльністю педагогічної науки, розвитку її методології, нерозробленість чітко визначених і загальноприйнятих критеріїв оцінки результатів науково-методичної компетентності викладачів, які здійснюють наукові дослідження.

3. Досліджено особливості та вдосконалено зміст, форми і методи формування науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів нової генерації у післядипломній педагогічній освіті, обґрунтовано методичні засади провадження ними освітньої діяльності, концептуалізовано професійні компетентності, особливості, функції, принципи і технології їхньої підготовки з науково-методичною компетентністю синергізму становлення і розвитку, сформульовано авторське бачення професіограм провайдерів сучасних реформ у системі освіти – викладачів-тьюторів, коучів, фасилітаторів, едвайзерів, тренерів, менторів.

4. Теоретично обґрунтовано структуру науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті, що містить когнітивний (фундаментально-філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий (професійний) рівні) і технологічно-операційний компоненти й утворюється системою функціонально-філософської (філософська, релігійозна, світоглядна, цивілізаційна, морально-етична, художньо-естетична, логічна, риторична, евристична пізнавально-інтелектуальна, гуманітарна, космополітична, самоосвітня, критичного мислення), загальнонаукової (дослідницько-експериментальна, методологічна, креативна, інформаційно-цифрова, медіакомпетентність, інноваційна, інклюзивна, рефлексивна, андрагогічна, соціально-економічна, науково-методична, інтелектуально-емоційна, управлінська, моніторингово-діагностична, контрольна-оцінна, експертна, прогностично-моделююча, квалітологічна, наукометрична, футуристична, здоров'язберігаюча, цивільна, сталості, правова), конкретно-наукової (педагогічна, психологічна, математична, природнича, екологічна, історична, політична, суспільна, соціологічна, мовно-комунікативна, дискурсивна, інструментально-аналітична, технічна, технологічна) науково-методичної компетентності.

5. Визначено критерії та показники сформованості науково-методичної компетентності викладачів: пропедевтичний (підготовчий, вступний, адаптаційний, що передуює більш глибокому і детальному формуванню НМК у процесі неперервної практичної діяльності, максимально індивідуалізований), еkleктичний (поєднання під час формування НМК різномірних, часто органічно несумісних елементів, зразків, варіантів, комбінації методів, підходів, які запозичуються з протилежних концепцій, задля ефективності процесу та досягнення визначеної мети), ергономічний (дизайн

інженерно-проектувальної людської діяльності як особистої, так і формування подібних компетентностей у студентів, слухачів, здобувачів; створення проектів власної гармонізації робочого місця викладачем та забезпечення спільно з працедавцем професійної адаптації в процесі практичного стажування, уходження у фахове середовище без психологічних ризиків, технологічних небезпек із дотриманням працезохоронних вимог і безпеки життєдіяльності), аксіологічний (особливості ціннісно-змістової сфери викладача у процесі фахової підготовки й діяльності), когнітивно-рефлексивний (рівень володіння внутрішніми ресурсами, засобами й результатами власної розумової діяльності; повнота й дієвість опанування фахово важливих знань у професійно-педагогічній практиці), творчо-конативний (володіння творчими способами здійснення науково-методичної діяльності). Охарактеризовано рівні сформованості науково-методичної компетентності викладачів: середній, достатній, творчий через репрезентовані показники – здібності, здатності, знання, уміння, навички, компетенції, компетентності.

6. Розроблено концепцію формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті, основою якої слугують такі положення:

1) метою концепції є обґрунтування теоретичних і методичних засад формування науково-методичної компетентності викладачів шляхом удосконалення післядипломної педагогічної освіти для задоволення потреб суспільства через підготовку, перепідготовку, спеціалізацію та підвищення кваліфікації в умовах реформування системи освіти в Україні, імплементацію світового досвіду та синхронної модернізації освітньо-наукового простору на фундаментально-філософському, спеціально-науковому, теоретичному і дослідницькому, проектно-методичному і практично-організаційному концептах;

2) в основу покладено світові й вітчизняні нормативно-правові документи у сфері освіти, науки, соціальної; чинні концептуальні та стратегічні нормативи національного значення; квалітологічна платформа дослідження та метрики оцінювання якості процесу формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті представлена системоутворюючими засобами технічного регулювання (стандартизованого, директивного і настановчо-рекомендаційного характеру);

3) теоретико-методологічний генезис апарату конкретизований у поняттях: «науково-методична компетентність викладачів», «професійна педагогічна компетентність викладачів», «інтегральна компетентність педагогічного та науково-педагогічного персоналу для післядипломної педагогічної освіти», «формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті», «синергетика науково-методичної компетентності викладачів»;

4) методологічну основу становлять підходи – компетентнісний, конструктивний, системно-діяльнісний, проблемно-ситуативний, програмно-цільовий, аксіологічний, культурологічний та інноваційний, що сприяють функціональній реалізації мотиваційно-аксіологічного, пізнавально-прогностичного, діагностико-моделюючого, організаційно-методичного, інформаційно-аналітичного, ергономічного й контрольного характеру ефективності системи;

5) системна методологія ґрунтується на міжнародних принципах технічного регулювання у сфері освіти, науки та інноватики, які передбачають єдність, нормування, методики вимірювання якості системних процесів надання освітніх послуг, методики метрики; гарантування технічних регламентів у пріоритетах сталого розвитку, національної безпеки, політики сталості у перспективах реалізації науково-технічного потенціалу; автономність інституцій та експертного оцінювання від зацікавлених осіб; цілісна єдність у реалізації принципів систем організації якості професійної підготовки викладачів у ЗВО, у тому числі забезпечення релевантності прагнень здобувачів;

б) результативність формування науково-методичної компетентності викладачів обумовлена методологічними системними принципами: фундаментально-філософськими (діалектичного пізнання, довкілля, соціуму, мислення; детермінізму), загально- (історичного розвитку, понятійно-термінологічний, системно-функціональний, когнітивний, імітаційного моделювання) та конкретно-науковими (пізнання за рівнем, джерельною базою, сферою дій, світоглядним сприйняттям, пануючими науковими методологіями), пізнання та системного аналізу (компонентності, взаємозв'язку, розвитку, цілісної єдності, ієрархії, функціональності, нормативної формалізації).

7. Розроблено систему формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті у структурно-семантичних компонентах підсистем, яка побудована на методологічних фундаментально-філософських, загально- і конкретно-наукових принципах пізнання та системного аналізу; компетентнісному, конструктивному, системно-діяльнісному, проблемно-ситуативному, програмно-цільовому, аксіологічному, культурологічному та інноваційному підходах і є структурно-логічним поєднанням підсистем: організаційно-цільової, поетапно-організаційно-формуальної, методично-організаційної підсистеми забезпечення, науково-пізнавальної розвивальної, результативної та експертного оцінювання релевантності системи, результатом якої передбачено набуття викладачем науково-методичної компетентності на засадах синергетики».

Деталізовано розроблену систему формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті структурно-логічною моделлю, яку створено для структурно-організаційного відображення функціонування неперервної професійної післядипломної підготовки, візуалізації організаційної будови системи (у підсистемах: організаційно-цільовій, змістово-методологічній, організаційно-методичній, організаційно-педагогічній, дослідницькій, практично-стажувальній, діагностико-результативній). Експериментально перевірено систему формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті для забезпечення їхнього професійного розвитку у сфері педагогічної освіти та деталізовану візуалізовану структурно-логічну модель системи формування науково-методичної компетентності викладачів. Гіпотеза про ефективність розроблених педагогічних систем формування науково-методичної компетентності викладачів статистично підтверджена з імовірністю 0,95 за критерієм Пірсона та за критерієм Лапласа характеризується як висока, результати експертизи мали найвищу оцінку 91 бал, за системою формування науково-методичної компетентності та структурно-логічною моделлю за всіма рівнями сформованості науково-методичної компетентності викладачів оцінені з позитивною динамікою валідності. Ефективність педагогічної системи обумовлена ростом

показників сформованості в експериментальних групах за концептуально-методичними засадами формування, розвитку й модернізації науково-методичної та методологічної компетентності викладачів, методології навчання, дослідництва, оцінювання, якості підготовки педагогів у післядипломній освіті для сталого розвитку.

Проведене дослідження не вичерпує всіх актуальних і практично значущих завдань формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті. Подальшого вивчення потребують питання модернізації науково-методичної компетентності в умовах неперервної освіти викладачів упродовж життя, навчально- й науково-методичного супроводу підготовки, перекваліфікації й підвищення кваліфікації педагогів нової формації із широким застосуванням інформаційно-комунікаційних, цифрових технологій у закладах вищої та післядипломної освіти.

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Толочко С. В. Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. 376 с.

2. Толочко С. В. Формування художньо-естетичної компетентності викладачів за творчим доробком Ліни Костенко. Мультимодусні засади післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія/відп. ред. Н. М. Рідей, В. П. Сергієнко. Київ: Вид-во НДУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 309–356.

3. Ridey N., Tolochko S. Methodology of expert assessment of the results of cognition, programs and development plans: Collective monograph: Development and modernization of pedagogical and psychological sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine, Volume 3. 2017. P. 170–189. Здобувачеві належить формулювання наукової ідеї та узагальнення результатів.

4. Толочко С. В., Хомич В. І. Сучасні технології в методиці викладання української мови за професійним спрямуванням в аграрних вищих навчальних закладах. Стратегія економічного розвитку суб'єктів аграрної сфери : актуальні питання науки і практики: колективна монографія/відп. ред. В. С. Лукач. Ніжин, 2017. С. 196–214. Здобувачеві належить розроблення методики формування мовно-комунікативної компетентності.

5. Voitovska O. M., Tolochko S. V. Teacher professional development in the European Union countries as a component of continuous education. Неперервна освіта в соціокультурних вимірах : монографія/відп. ред. В. М. Слабко. Київ, 2018. С. 36–46. Здобувачеві належить аналіз підходів щодо визначення компетентності педагогів у системі освіти країн Європейського Союзу.

6. Толочко С. В., Колесник Т. П. Передумови формування професійної іншомовної компетентності у студентів аграрних закладів вищої освіти. Perspective directions of development of philology, linguistics and communication science: Collective monograph. Aotearoa publishing, Nelson, New Zealand, 2018. P. 110–123. Здобувачеві належить розроблення методики формування іншомовної комунікативної компетентності.

7. Толочко С. В. Управління формуванням системної методологічної компетентності в педагогів у сфері неперервної освіти впродовж життя. Управління системами післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія/відп. ред. Н. М. Рідей. Київ, 2019. С. 309–323.

Статті у наукових фахових виданнях України

8. Толочко С. В., Шкодин А. В. Методичні особливості формування хімічної компетентності майбутніх інженерів-механіків. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія»*. 2015. Випуск 230. С. 198–204. Здобувачеві належить розроблення методики формування хімічної компетентності у студентів інженерних спеціальностей.

9. Толочко С. В., Хомич В. І. Інноваційні технології в методиці викладання української мови за професійним спрямуванням в аграрних вищих навчальних закладах. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2017. №2. С.119–125. Здобувачеві належить визначення дефініції, змісту, складових процесу формування мовно-комунікативної компетентності.

10. Толочко С. В. Модернізація методологічної компетентності викладачів у системі післядипломної освіти для майбутнього. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2018. Випуск 151. У 2-х томах. Том 2. С 73–78.

11. Толочко С. В. Структурно-системний аналіз досвіду України у визначенні ключових компетентностей. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2018. № 63. С. 186–192.

12. Толочко С. В., Бондар М. М., Зазимко О. В. Технічно-професійна мова в інженерній діяльності: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Ніжин, 2014. 728 с. (Рекомендовано МОН України, лист №1/11-5259 від 09.04.2014). Здобувачеві належить розроблення методики формування професійної мовно-комунікативної компетентності інженерів.

13. Толочко С. В., Шимко Л. С., Пришляк В. М. Термінологічний словник-довідник з агроінженерії : навч. посіб. Ніжин, 2016. 224 с. Здобувачеві належить розроблення методики формування професійної мовно-комунікативної компетентності фахівців із агроінженерії.

14. Хомич В. І., Толочко С. В. Професійна діяльність і українська мова : навч. посіб. Ніжин. 2017. 278 с. Здобувачеві належить розроблення методики формування україномовної комунікативної компетентності.

15. Толочко С.В. Українська мова за професійним спрямуванням для студентів економічних спеціальностей: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Ніжин, 2017. 782 с. (Рекомендовано МОН України, лист №1/11-5260 від 09.04.2014).

16. Хомич В. І., Толочко С.В. Творити – значить жити : навч. посіб. Ніжин, 2018. 116 с. Здобувачеві належить розроблення методики творчого застосування комунікативної компетентності фахівців.

17. Хомич В. І., Толочко С.В. Українська мова (за професійним спрямуванням): навчальний посібник для студентів спеціальності : 123 Комп'ютерна інженерія денної та заочної форм навчання. Ніжин, 2018. 305 с. Здобувачеві належить розроблення методики

формування професійної мовно-комунікативної компетентності фахівців із комп'ютерної інженерії.

18. Сучасні моделі педагогічної професії в системі післядипломної освіти для сталого розвитку/упоряд. Толочко С. В.: навч.-метод. посібн. / Навчально-науковий інститут неперервної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ; Ніжин, 2019. 312 с.

19. Толочко С. В. Практикум формування науково-методичної компетентності у викладачів фахових педагогічних дисциплін : навч.-метод. посібн. Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2019. 183 с.

20. Толочко С. В. Культура наукової мови викладача-дослідника : навч.-метод. посібн. Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2019. 241 с.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних

21. Tolochko S. Economical competitiveness and modern pedagogics definitions correlation. *Baltic Journal of Economic*. 2016. Volume 2. Number 1. P. 101–107 (закордонне видання Латвії, що внесено до міжнародної наукометричної бази Web of Science Core Collection).

22. Tolochko S., Lymar V., Ridei N. Possibilities of utilization of the virtual environments in education. *Edukacja – Technika – Informatyka*. 2016. Nr 2(16). P. 258–263 (закордонне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus). Здобувачеві належить формулювання наукової ідеї та узагальнення результатів.

23. Tolochko S., Lymar V. Innovation aspects of the postindustrial society. *Trendy ve vzdělávání*. 2016 (roč. 9), číslo 1. P. 253–258. https://tvv-journal.upol.cz/artkey/tvv-201601-0037_inovacni_aspekty_v_postindustrialni_spolecnosti.php. (закордонне видання Чехії, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus). Здобувачеві належить обґрунтування значення інновацій у світовій і вітчизняній системах освіти.

24. Tolochko S., Khomych V., Deda R. Language communicative competence in system of postgraduate education. *Edukacja – Technika – Informatyka*. 2017. Nr. 2(20). P. 118–125. (закордонне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus). Здобувачеві належить обґрунтування й розроблення методики формування іншомовної мовно-комунікативної компетентності.

25. Толочко С. В., Рідей Н. М. Теоретичне обґрунтування необхідності формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2017. № 8(16) С.14–19. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus). Здобувачеві належить формування визначення науково-методичної компетентності та виявлення її сутнісних характеристик.

26. Толочко С. В. Науково-дослідний компонент науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Нова педагогічна думка*. 2017. № 3 (91). С.14–18. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

27. Толочко С.В. Сучасна методологічна парадигма післядипломної освіти викладача для сталого розвитку. *Педагогічні науки*. 2017. Випуск LXXX. Том 2. С.210–

215. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

28. Толочко С. В. Структурно-системний аналіз визначення сучасних ключових компетентностей у світі. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2018. № 5(25). С. 36–42. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

29. Толочко С. В. Аналіз досвіду країн Європейського Союзу у вирішенні сучасних проблем в освіті й науці. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2018. № 6(26). С. 9–15. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

30. Voitovska O., Tolochko S. Physical Education Teachers' Perspectives in a Changing World: From Future Studies to New Physical Culture. *Філософія і космологія. International Society of Philosophy and Cosmology (ISPC)*, Volume 20, 2018: 139–145. (фахове видання України, що внесене до міжнародної наукометричної бази Web of Science Core Collection). Здобувачеві належить формулювання наукової ідеї та узагальнення результатів.

31. Voitovska O., Tolochko S. Modern trends in the development of the US teachers' skills in the system of postgraduate pedagogical education. *Edukacja – Technika – Informatyka*. 2018. Nr 1(23). P. 202–207. (закордонне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus). Здобувачеві належить формулювання наукової ідеї та узагальнення результатів.

32. Voitovska O., Tolochko S., Bordyug N., Lifelong Learning in Modern Strategies of Sustainable Development. *Studia warmińskie*. 2018. № 55. P. 343–353. (закордонне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази Web of Science Core Collection). Здобувачеві належить постановка проблеми та обґрунтування результатів.

33. Рідей Н. М., Толочко С. В. Розвиток екологічної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти для сталого розвитку. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2018. Випуск № 21. Т. 2. С. 144 – 148. (видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus). Здобувачеві належить визначення суперечностей та виокремлення основних підходів до розвитку екологічної компетентності викладачів.

34. Толочко С. В. Компетентність педагогів: порівняльна характеристика сучасного світового й вітчизняного досвіду. *Педагогічні науки*. 2018. Випуск LXXXII. Том 1. С.186–194 (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

35. Толочко С. В. Розвиток мовно-комунікативної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2018. № 5. С. 138 – 143 (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

36. Толочко С. В. Модернізація компетентнісного підходу в системі післядипломної педагогічної освіти України для сталого розвитку. *Нова педагогічна думка*. 2018. №3 (95). С. 29–36 (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

37. Толочко С. В. Едукологія та освітологія: актуальність розвитку наук в умовах реформування освіти в Україні. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету Серія: Педагогіка*. 2018. № 2. С. 179–191 (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

38. Толочко С. В. Якість підготовки педагогів у системі післядипломної освіти для сталого розвитку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2018. № 2. С. 6–13 (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

39. Толочко С. В. Професійний і особистісний розвиток педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти для сталого розвитку. *Педагогічні науки*. 2018. № 83. Т. 2. С. 184–191 (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

40. Войтовська О. М., Толочко С. В. Закордонний і вітчизняний досвід професійного розвитку педагогів як складової неперервної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2018. № 6. С.115–122 (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus). Здобувачеві належить аналіз професійного розвитку педагогів у вітчизняній системі післядипломної педагогічної освіти.

41. Толочко С. В. Інтегральна компетентність педагогічного та науково-педагогічного персоналу для системи післядипломної педагогічної освіти. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2019. № 1(28). С. 22–29 (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

42. Voitovska O., Tolochko S. Lifelong Learning as the Future Human Need. *Філософія і космологія. International Society of Philosophy and Cosmology (ISPC), Volume 22, 2019. P. 144–151* (фахове видання України, що внесене до міжнародної наукометричної бази Web of Science Core Collection). Здобувачеві належить формулювання наукової ідеї та узагальнення результатів.

43. Толочко С. В. Вимоги цифрового суспільства до компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 12. Т.2, С. 178–181 (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

44. Tolochko S. Professional-synergetic scientific-methodic competency of teachers in the postgraduate pedagogical education system. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2019. № 4(31). С. 23–27 (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus).

45. Tolochko S., Voitovska O., Deda R, Kolesnyk T. Digital technologies of learning foreign languages in postgraduate education. *Edukacja – Technika – Informatyka. Kwartalnik Naukowy Nr. 1 (27). Rzeszow. 2019. P.224–231.* (закордонне видання Польщі, що внесено до наукометричної бази Index Copernicus). Здобувачеві належить розроблення методики використання цифрових технологій у процесі засвоєння іноземних мов.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

46. Толочко С. В. Актуальні проблеми освіти: науково-методичний аспект. *Сучасні тенденції розвитку освіти, науки і виробництва*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції педагогічних і науково-педагогічних працівників, науковців та молодих учених. (Ніжин, 09–10 грудня 2015). Ніжин, 2015. С. 11–13.

47. Толочко С. В. Забезпечення якості надання освітніх послуг вищими навчальними закладами України в умовах набуття чинності Закону «Про вищу освіту»: досвід та інновації. *Стратегія економічного розвитку України: теоретичні засади та механізми реалізації* : Праці між нар. наук.-практ. конф. (Ніжин, 14–15 квітня 2016). Ніжин, 2016. С. 219–221.

48. Толочко С. В. Мультимедійні технології у викладанні дисциплін гуманітарної підготовки. *Інформація та культура в забезпеченні сталого розвитку людства* : Праці між нар. наук.-практ. конф. Том 1 (Маріуполь, 14–15 квітня 2016). Маріуполь, 2016. С. 203–206.

49. Толочко С. В., Шкодин А. В. Формування екологічної компетентності студентів агротехнічних спеціальностей ВНЗ. *Екологічні науки*. 2017. № 18–19. С. 165–172. Здобувачеві належить розроблення й реалізація змісту методики формування екологічної компетентності студентів ЗВО.

50. Tolochko S., Kolesnyk T. Foreign language competence of teachers in the system of postgraduate pedagogical education as a scientific problem. *Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки* : Зб. наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. (Одеса, 17–18 листопада 2017). Одеса, 2017. Ч. 2. С. 6–8. Здобувачеві належить формулювання наукової ідеї та узагальнення результатів.

51. Толочко С. В. Сучасні вимоги до науково-методичної компетентності викладачів. *Сучасні проблеми та перспективи розвитку психології і педагогіки* : Матеріали між нар. наук. конф. (Київ, 01–02 грудня 2017). Київ, 2017. С. 124–127.

52. Tolochko S., Kolesnyk T. Innovative technologies of learning foreign languages in postgraduate education. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.*: Збірник тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 26–27 січня 2018). Львів, 2018. Ч. 2. С. 52–55. Здобувачеві належить аналіз інноваційних методів формування мовно-комунікативної компетентності.

53. Толочко С. В. Оновлення моделі педагогічної професії в післядипломній освіті для сталого розвитку. *Освіта впродовж життя: соціальні запити, сучасні виклики та пріоритети в реалізації*: Праці науково-практичної конференції. (Київ, 22 березня 2018). Київ, 2018. С. 87–95.

54. Толочко С. В. Сучасні форми підготовки та вимоги до особистісного і професійного самовдосконалення фахівців в умовах післядипломної освіти. *Пріоритетні напрями наукових досліджень*: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. (Київ, 11–12 серпня 2018 року). Київ, 2018. С. 42–44.

55. Толочко С. В. Післядипломна педагогічна освіта у вимірі сталого розвитку. *Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні*: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. (Львів, 11–12 серпня 2018 року). Львів, 2018. С. 107–110.

56. Толочко С. В. Методологічна компетентність педагогів у системі післядипломної освіти для сталого розвитку. *Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень*: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. (м. Одеса, 14–15 вересня 2018). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2018. С. 58–60.

57. Толочко С. В. Здоров'язберігаюча компетентність викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Наука, технології, інновації: світові тенденції та регіональний аспект* : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. (Одеса, 28–29 вересня 2018). Одеса, 2018. С 46–47.

58. Толочко С. В. Розвиток медіакомпетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Сучасна педагогіка та психологія: методологія, теорія і практика* : Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 28–29 вересня 2018). Київ, 2018. С. 111–114.

59. Толочко С. В. Морально-етична компетентність викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Культурологічний альманах*: Випуск 10. Вінниця, 2018. С. 173–176.

60. Толочко С. В. Формування інформаційно-цифрової компетентності викладачів в освітньо-інформаційному середовищі післядипломної освіти. *Інноваційні технології навчання обдарованої молоді* : Збірник тез X міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 20 грудня 2018). Київ, 2018. С. 231–234.

61. Толочко С. В. Модернізація поняття «наукова школа» в післядипломній освіті для сталого розвитку. *Модернізація освітньої системи: світові тенденції та національні особливості* : Збірник тез матеріалів конференції (Каунас, 23 лютого 2018). Каунас, 2018. С. 93 – 97.

62. Толочко С. В. Компетентнісний підхід у післядипломній педагогічній освіті України. *Ключові питання освіти та науки : перспективи розвитку для України та Польщі*: Збірник тез матеріалів конференції (Стальова Воля, 20–21 липня 2018). Стальова Воля, 2018. С. 156–159.

63. Voitovska O., Tolochko S. Modernization of the didactic implementation of the teacher's training in postgraduate pedagogical education. *Actual scientific research: collection of scientific articles. Editoria di Modena*. (Rome, Italy, 23 november 2018). Rome, 2018. P. 200–203. Здобувачеві належить формулювання наукової ідеї та узагальнення результатів.

64. Толочко С. В. Психолого-фасилітативна компетентність викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Pedagogy in EU countries and Ukraine at the modern stage: proceedings International scientific and practical conference* (Baia Mare, December 21–22, 2018). Baia Mare, 2018. С. 178–181.

65. Tolochko S., Voitovska O., The place and role of non-formal education in the system of postgraduate pedagogical education of Ukraine. *Current directions of scientific research: collection of scientific articles*. Verlag SWG imex GmbH (Nuremberg, Germany, 28 december 2018). Nuremberg, 2018. P. 205–208. Здобувачеві належить аналіз форм і методів неформальної освіти та узагальнення результатів.

66. Толочко С. В. Компетентність критичного мислення викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Гуманітарний корпус: збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії*. Випуск 23 (том 2). 2019. С.125–128.

67. Толочко С. В. Вимоги до цифрової компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи* : Електронний збірник тез III

Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Тернопіль, 05 квітня 2019). Тернопіль, 2019. URL: <http://conf.fizmat.tnpu.edu.ua/article/192/>.

68. Толочко С. В. Самоосвітня компетентність викладачів у післядипломній педагогічній освіті. *Modernization of the educational system world trends and national peculiarities: Conference proceedings II International scientific conference* (Kaunas, february 22th, 2019). Kaunas, 2019. P. 300–304.

69. Толочко С. В. Компетентність супервізорів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку* : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 26-27 квітня 2019 року). Київ, 2019. С. 35–38.

70. Tolochko S., Voitovska O., Informatization of the methodical system of institution of postgraduate education. *Education, Law, Business*. Madrid, 2019. P. 168–171. Здобувачеві належить аналіз форм і методів інформатизації методичної системи.

71. Толочко С. В. Андрагогічна компетентність викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Problems and achievements of modern science* : coll. of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with materials of the International scientific-practical conf., Cork, May 6, 2019. Cork : NGO «European Scientific Platform», 2019. V.3. pp. 80–82.

72. Толочко С. В. Післядипломна педагогічна освіта в системі навчання впродовж життя. *Influence of scientific achievements in education on the development of modern society* : Conference proceedings. (Vilnius, April 26–27, 2019). Vilnius : Izdevniecība «Baltija Publishing», 2019. P. 76–78.

73. Толочко С. В. Науково-методичні рекомендації щодо використання доробку наукових шкіл провідних університетів України. Забезпечення природничо-гуманітарного циклу науково-методичної системи формування професійних компетентностей зі сталого розвитку у викладачів на засадах концепції неперервної освіти впродовж життя: методичні рекомендації/відп. ред. Н. М. Рідей. Київ, 2019. С. 116–178.

АНОТАЦІЇ

Толочко С. В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2019.

Уперше науково обґрунтовано теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. Розроблено та експериментально перевірено систему формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті, що увібрала концепцію, організаційно-цільову, поетапно-організаційно-формувальну, методично-організаційну, науково-пізнавальну розвивальну, результативну підсистему та експертного оцінювання релевантності системи, які репрезентовані у вигляді моделі, навчально-методичне забезпечення та педагогічні умови, структуру, критерії, показники за параметрами та рівні сформованості науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті. Представлено авторське трактування понять

«формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті» та «синергетика науково-методичної компетентності викладачів».

Визначено структуру науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті, що містить когнітивний (фундаментально-філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, методологічно-науково-пізнавальний творчий, системно-управлінський, оцінно-експертний рівні) і технологічно-операційний компоненти й утворюється системою функціонально-філософської, загальнонаукової, конкретно-наукової, пізнавально-креативної футуристичної, науково-технічної, проектно-конструкторської, прогностично-моделюючої, моніторингово-аудиторської, системно-управлінської, експертно-оцінної колективної та індивідуальної науково-методичної компетентності.

Установлено системоутворюючу роль наукових шкіл у створенні й реалізації освітніх і дослідницьких програм підготовки, професійного розвитку та формування науково-методичної компетентності викладачів.

Досліджено особливості та вдосконалено зміст, форми і методи формування науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

Розроблено діагностичний інструментарій для оцінювання рівнів сформованості науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

Доведено ефективність системи формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

Ключові слова: формування науково-методичної компетентності, викладачі, післядипломна педагогічна освіта, синергетика, професіограми, заклади вищої освіти.

Tolochko S. V. Theoretical and methodical principles of building teachers' scientific and methodical competence in the system of postgraduate pedagogical education. – Published as a manuscript.

Due to modernization of educational and scientific systems at the global, regional and national levels to provide professional training of highly professional staff in higher educational establishments, priority is given to professionally competent teachers, researchers, innovators, capable of implementing modern methodological approaches to scientific knowledge and student-centered education throughout life with prolonged employment. The purpose of the research is to develop and experimentally test the system of postgraduate pedagogical education in the process of training future teachers with scientific and methodological competence to provide synchronous modernization of educational and scientific space on the fundamental-philosophical, special-scientific, theoretical and methodological and practical-organizational concepts. In the dissertation it is for the first time developed, theoretically substantiated and experimentally tested structural-logical model of the system of formation of future teachers' synergetic scientific and methodological competence in the system of postgraduate pedagogical education, implemented in organizational-purposeful, scientific and educational evolutive, resultant subsystems with the use of propaedeutic, elective, ergonomic criteria on pre-intermediate, intermediate and advance levels and its verification with experts' evaluation have been made. A model of the system of postgraduate training of ZVO teachers with synergetic scientific and methodological competence of providing their professional development in the field of pedagogical education for the fulfillment of the social demand for

formation, teachers' professional development and experts' evaluation of its relevance is developed. Conceptual and categorical apparatus of the basic concepts of the research is defined and characterized, author's interpretation of the concepts «postgraduate pedagogical education», «teachers' professional development», «teachers' professional pedagogical competence», «integral competence of pedagogical and academic staff for the system of postgraduate pedagogical education», «synergistic scientific and methodological teachers' competence» is presented. Structural and logical analysis of normative legal and technical regulation of postgraduate pedagogical education in Ukraine and the world, comparative theoretical and methodological analysis of world and domestic experience of development and improvement of teachers' professional competence in the system of postgraduate education was made. Modern models of profессиograms of teachers, academic staff (tutors, coaches, facilitators, advisers, trainers, mentors) were researched with the help of structural and logical analyses and systematization to characterize peculiarities of teachers' of new formation professional training, professional competencies, peculiarities, functions, principles and technologies of their training with scientific and methodological competences of synergy of formation and development were conceptualized. Systematically important role of scientific schools of formation of educational and research programs of teachers' training and professional development, their professionalism in the conditions of transformation of the system of postgraduate pedagogical education in Ukraine to provide sustainable development of the state and society is specified. The structure (general philosophical, general scientific, specifically scientific components), criteria (axiological, cognitive-reflexive, creative-connective), indicators (abilities, capacities, knowledge, skills, competences) were defined and level (pre-intermediate, intermediate, creative) of scientific and methodological competence of teachers in the system of postgraduate pedagogical education were characterized. Scientific and methodological competence as a unity of its components: methodological and scientific-research is detailed. An analysis of the methodological component of scientific and methodological competence in the context of components: cognitive, personal-reflexive, activity oriented, information-technological, self-educational; scientific research component through motivational-axiological, cognitive-theoretical, system-procedural-functional, information-metric, personalized-communicative, personality-creative, synergetic-acmeological components are analyzed. Methodological frameworks are proved and the concept of formation of teachers' synergetic scientific and methodological competence in the system of postgraduate pedagogical education is developed, its main tasks are defined. With the help of differential methods of realization of the concept depending on the specificity of the types of education, it is established that: in formal education postgraduate education and job training, in non-formal – short-term educational, scientific and job training programs, in informal – self-organized and personalized gaining the competencies in course and interdisciplinary training from informal providers of education within formation of social culture, knowledge and creating and providing conditions for continuous education throughout life. The scientific guidelines on architectonics of educational and scientific activity of a higher educational institution for specialists and professionals (masters, postgraduate students, PhD students) regarding formation of synergetic scientific and methodological competence were further developed.

Key words: scientific and methodological competence, teachers of higher education institutions, postgraduate pedagogical education.

Підписано до друку 02.09.2019 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 пр. Зам. № 251
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.